

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΟΝΑΔΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΩΝ ΔΡΑΜΑΣ ΑΠΟ
ΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ
ΔΡΑΜΑΣ

Σπουδαστής: Μαυρίδης Γεώργιος

Επιβλέπουσα: Καστανιώτη Αικατερίνη

Καλαμάτα 2012

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία αυτή διερευνά το βαθμό ικανοποίησης των δημοτών-χρηστών του Δήμου Δράμας από τις κοινωνικές του υπηρεσίες και στηρίζεται σε έρευνα πεδίου (ερωτηματολόγιο) με ερωτώμενους τους πολίτες της Δράμας. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται οριοθέτηση της έννοιας της κοινωνικής πολιτικής και του κράτους-πρόνοιας. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η Δράμα και η ιστορία της από το 2ο αιώνα π.Χ. μέχρι και σήμερα. Στη συνέχεια γίνεται ανάλυση σε όλες τις κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου Δράμας και στους τρόπους και τα μέσα δια των οποίων αυτές εξυπηρετούν τους δημότες-χρήστες. Τέλος, αναλύονται οι απαντήσεις που προέκυψαν από το ερωτηματολόγιο. Τα αποτελέσματα δείχνουν, ότι οι δημότες εκτιμούν το έργο που έχει γίνει μέχρι σήμερα, αλλά υπάρχουν ακόμα αρκετά περιθώρια βελτίωσης για τις κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου Δράμας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	1
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	
1.1 Εισαγωγή.....	5
1.2 Οριοθέτηση της έννοιας κοινωνική πολιτική.....	5
1.3 Οριοθέτηση της έννοιας κράτος-πρόνοιας.....	6
1.3.1 Ιστορική εξέλιξη κράτους-πρόνοιας.....	7
1.3.2 Στάδια ανάπτυξης του κράτους-πρόνοιας.....	7
1.3.2.1 Α' περίοδος: Αρχική συγκρότηση και αποσπασματική ρύθμιση.....	7
1.3.2.2 Β' περίοδος: Η Ανάπτυξη του ευρωπαϊκού μοντέλου – Η «χρυσή εποχή» του κράτους πρόνοιας.....	8
1.3.2.3 Γ' περίοδος: Αμφισβήτηση και καταγγελία της «κρίσης του κράτους πρόνοιας» - Εξάρθρωση ή αναδιάρθρωση;.....	9
1.3.2.4 Δ' περίοδος: Πέρα από το Κράτος Πρόνοιας - Οι επιδράσεις της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της Παγκοσμιοποίησης.....	10
1.4 Η κοινωνική πολιτική και το κράτος πρόνοιας στην Ελλάδα.....	11
2. ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ	
2.1 Εισαγωγή.....	13
2.2 Η ιστορία της Δράμας.....	13
2.3 Η σύγχρονη εποχή.....	14
2.4 Δήμοι Δράμας.....	15
3. ΔΟΜΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΔΗΜΟΥ ΔΡΑΜΑΣ	
3.1 Εισαγωγή.....	16
3.2 Κοινωνική Υπηρεσία.....	16
3.3 Κέντρο ενημέρωσης και πρόληψης κατά των εξαρτησιογόνων ουσιών.....	17
3.4 Ιατροκοινωνικό Κέντρο για Αθίγγανους.....	17
3.4.1 Προσόντα, ρόλος και καθήκοντα διαμεσολαβητή.....	18
3.5 Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρίες το «Χαμόγελό μας».....	19
3.5.1 Στελέχωση Κέντρου.....	20
3.6 Κέντρο Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων (Κ.Α.Π.Η.) Δήμου Δραμας...21	
3.6 .1 Οργανωτική δομή του Κ.Α.Π.Η.....	21
3.6.2 Υπηρεσίες που προσφέρει το Κ.Α.Π.Η.....	21
3.6.3 Μέλη του Κ.Α.Π.Η.....	22
3.6.4 Διοίκηση του Κ.Α.Π.Η.....	23
3.6.5 Αρμοδιότητες του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου.....	24
3.6.6 Δραστηριότητες του ΚΑΠΗ.....	24
3.7 Πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι – μονάδες κοινωνικής μέριμνας».....	25
3.7.1 Σκοπός του Προγράμματος.....	25
3.7.2 Υπηρεσίες που προσφέρει το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι – Μονάδες Κοινωνικής Μέριμνας».....	26
3.7.3 Στελέχωση και καθήκοντα στελεχών των προγραμμάτων «Βοήθεια στο σπίτι – Μονάδες Κοινωνικής Μέριμνας».....	26

3.7.4 Ενημέρωση ενδιαφερομένων για τα προγράμματα και διαδικασία παράδοσης αιτημάτων.....	27
3.7.5 Κριτήρια εισαγωγής και παραμονής στα προγράμματα.....	27
3.8. Παιδικοί/βρεφονηπιακοί σταθμοί.....	28
3.8.1 Δικαίωμα εγγραφής παιδιών και κριτήρια επιλογής αυτών.....	28
3.8.2 Διακοπή φιλοξενίας και ιατρική παρακολούθηση.....	29
3.8.3 Γενικά καθήκοντα προσωπικού.....	29
4. Η ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ	
4.1 Μεθοδολογία.....	31
4.1.1 Σκοπός παρούσης έρευνας.....	31
4.1.2 Σχεδιασμός της έρευνας.....	31
4.1.3 Δομή του ερωτηματολογίου.....	31
4.1.4 Σύλλογή δειγμάτων.....	33
4.2 Αποτελέσματα.....	33
4.2.1 Περιγραφή Στατιστικής.....	33
4.2.2 Ανάλυση αποτελεσμάτων.....	36
5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	54
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	55
Παραρτήματα	
A. Νομός Δράμας.....	1
B. Ερωτηματολόγιο.....	3

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στις κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου Δράμας και στην ικανοποίηση των δημοτών από αυτές. Σκοπός της είναι η μελέτη της λειτουργίας των κοινωνικών υπηρεσιών του Δήμου και η διερεύνηση του βαθμού ικανοποίησης των δημοτών από τις υπηρεσίες αυτές. Επιπλέον, σκοπός της έρευνας είναι να αναδειχθούν τα σημεία εκείνα στα οποία θα επιθυμούσαν οι πολίτες βελτίωση ή περισσότερη προσοχή από τον Δήμο Δράμας.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία εισαγωγή στην έννοια της κοινωνικής πολιτικής και του κράτους πρόνοιας, ενώ στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η ιστορία της πόλης, αλλά και η σύγχρονη ζωή στο νομό Δράμας. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται αναλυτικά οι σημαντικότερες δομές των κοινωνικών υπηρεσιών του Δήμου, όπως η Κοινωνική Υπηρεσία, το Κέντρο Ενημέρωσης και Πρόληψης, το Ιατροκοινωνικό Κέντρο για Αθίγγανους, το Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρίες το «Χαμόγελό μας», τα Κ.Α.Π.Η. του Δήμου Δράμας, το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι – Μονάδες Κοινωνικής Μέριμνας» και οι παιδικοί – βρεφονηπιακοί σταθμοί. Στο τέλος της εργασίας παρουσιάζεται η ενημέρωση των δημοτών σχετικά με όλες αυτές τις υπηρεσίες, ο βαθμός προσβασιμότητας των δημοτών σε αυτές, καθώς και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών από τον Δήμο Δράμας.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της παρούσης έρευνας διαπιστώνεται, ότι οι πολίτες της Δράμας δεν είναι απόλυτα ικανοποιημένοι από τις παρεχόμενες υπηρεσίες του Δήμου τους. Η αιτία της μη ικανοποίησής τους μπορεί να συνοψιστεί σε τρεις βασικές κατηγορίες (ενημέρωση – προσβασιμότητα – υπηρεσίες).

Η εργασία στηρίχθηκε σε σχετική βιβλιογραφία, αλλά και σε άλλες πηγές, όπως οι σχετικοί νόμοι, διάφορες πληροφορίες από τον τοπικό τύπο, αλλά και σχετικά έντυπα ή και αποφάσεις των συγκεκριμένων φορέων. Κυρίως όμως, στηρίχθηκε σε πρωτογενές υλικό, το οποίο προήλθε από ερωτηματολόγιο αποτελούμενο από ερωτήσεις σχετικές με τις κοινωνικές υπηρεσίες και το βαθμό ικανοποίησης από αυτές. Το σχετικό ερωτηματολόγιο απευθύνθηκε στους δημότες της Δράμας που είναι και οι τελικοί χρήστες των υπηρεσιών αυτών.

1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1.1 Εισαγωγή

Η έννοια του κράτους πρόνοιας απασχολεί σε παγκόσμιο επίπεδο την ακαδημαϊκή έρευνα εδώ και αρκετές δεκαετίες. Γίνονται διαρκώς σχετικές έρευνες και δημοσιεύονται άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά, στον τύπο αλλά και στο διαδίκτυο. Οι υπερασπιστές της ενίσχυσης του κρατικού παρεμβατισμού τονίζουν το σημαντικό ρόλο που μπορεί να παίξει το κράτος στην εξάλειψη των κοινωνικών ανισοτήτων. Αντίθετα, όσοι εναντιώνονται στην κρατική παρέμβαση ισχυρίζονται ότι περιορίζεται η ατομική επιλογή και ότι το κράτος δε μπορεί να ανταπεξέλθει στις κοινωνικές ανάγκες λόγω δυσβάσταχτου οικονομικού κόστους.¹

1.2 Οριοθέτηση της έννοιας κοινωνική πολιτική

Δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς ασκούν με τον δικό τους τρόπο την κοινωνική πολιτική. Αυτή μπορεί να χωριστεί σε διάφορες κατηγορίες όπως η εργασία, η κατοικία, το περιβάλλον, ο πολιτισμός, αλλά και σε υποκατηγορίες όπως η υγεία, η κοινωνική ασφάλιση και η πρόνοια. Δεν μπορούμε όμως να έχουμε ίδιες κατηγορίες με άλλες πολιτικές, διότι για την κατηγοριοποίηση αυτή εμπλέκονται και άλλες παράμετροι, κυρίως αυτές που αφορούν τις οικονομικές και τις πολιτικές εξελίξεις μιας χώρας.

Η κοινωνική πολιτική διακρίνεται στην ακαδημαϊκή έρευνα και στην έμπρακτη εφαρμογή της. Εις ότι αφορά την πρώτη διάκριση, πρόκειται για ένα διεπιστημονικό πεδίο που, προκειμένου να αναπτυχθεί σωστά το θεωρητικό υπόβαθρο και οι μέθοδοι έρευνας, ανάλυσης και παρέμβασης, πρέπει να συνεργαστούν διάφοροι τομείς των κοινωνικών επιστημών, όπως η κοινωνιολογία, η δημογραφία, η νομική, η πολιτική και η οικονομική επιστήμη, η κοινωνική ανθρωπολογία, η κοινωνική ψυχολογία, η οικολογία και η στατιστική. Εις ότι αφορά την έμπρακτη εφαρμογή της, οι επεκτάσεις της είναι αρκετές. Σαν παράδειγμα θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τα προγράμματα κατάρτισης των ανέργων που στοχεύουν στην επανένταξή τους στην αγορά εργασίας με νέα εφόδια και περισσότερη εξειδίκευση στον τομέα ενδιαφέροντός τους. Το ίδιο ισχύει και για τις

¹ Γετίμης, Π. & Γράβαρης, Δ.Ν. (επιμ.), 1993. *Κοινωνικό κράτος και κοινωνική πολιτική: η σύγχρονη προβληματική*.

φορολογικές ελαφρύνσεις ή τις προνομιακές δανειοδοτήσεις σε επιλεγμένες κοινωνικές ομάδες.

Ο χαρακτηρισμός ενός μέτρου ως μέτρο κοινωνικής πολιτικής, προσδίδεται σε περιπτώσεις, όπου ο ευρύτερος στόχος είναι η κοινωνική ευημερία. Ο χαρακτηρισμός αυτός δεν είναι απόλυτος, διότι υπάρχουν πολιτικές που εμπίπτουν στα κριτήρια της κοινωνικής πολιτικής αλλά δεν στοχεύουν σε αυτή ή το αποτέλεσμα δεν είναι το επιθυμητό. Όπως αναφέρεται, «ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελούν σήμερα οι λεγόμενες «ενεργητικές πολιτικές προσφοράς εργασίας», οι οποίες απευθύνονται στους άνεργους και τους ανενεργούς και συνδυάζουν επαγγελματική κατάρτιση, παρακίνηση στην αναζήτηση εργασίας, τοποθέτηση και υποστήριξη στην εργασία, σε συνδυασμό με πολιτικές ίσων ευκαιριών και κοινωνικής πρόνοιας». (Καραμεσίνη 2005).

1.3 Οριοθέτηση της έννοιας Κράτος Πρόνοιας

Σαν ορισμό του Κράτους Πρόνοιας θα χρησιμοποιήσουμε αυτόν που δίνει ο Κατρούγκαλος (2004) «το κράτος πρόνοιας είναι ένας καθολικός τύπος οργάνωσης όλων των σύγχρονων βιομηχανικών χωρών και περιγράφει τη θεσμική οργάνωση των κοινωνικών υπηρεσιών». Πρόκειται επομένως για μία δεδομένη ιστορικά μορφή του αστικού, εθνικού κράτους, με κύριο χαρακτηριστικό της την διευρυμένη κοινωνική λειτουργία του, υπεύθυνο για την κοινωνική προστασία των πολιτών του και την επίτευξη της ευημερίας τους. Πρέπει ευθύς εξ' αρχής να τονίσουμε ότι η περιγραφή του ευρωπαϊκού κράτους πρόνοιας, των στόχων και των κύριων πολιτικών του, αναφέρονται σε ένα ιδεατό πρότυπο, το οποίο προσεγγίζουν λιγότερο ή περισσότερο τα καπιταλιστικά κράτη. Επίσης, κοινωνική πολιτική δεν ασκούν μόνο τα κράτη πρόνοιας στον καπιταλισμό. Κοινωνίες με διαφορετική οργάνωση και μορφή εξουσίας ανέπτυξαν τα δικά τους συστήματα συλλογικής ρύθμισης της κοινωνικής αναπαραγωγής, αντιμετώπισης ζωτικών αναγκών των μελών και του συνόλου και κοινωνικού ελέγχου. Σύμφωνα με την Όλγα Στασινοπούλου, «η έννοια της σύγχρονης κοινωνικής πολιτικής συνδέεται άρρηκτα με την προβληματική της έκτασης και του χαρακτήρα της κρατικής παρέμβασης και με το κράτος πρόνοιας, ως πρακτική και ως ιδεατό πρότυπο. Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι αντίστοιχα, ένα σημαντικό κομμάτι της κοινωνικής πολιτικής ως επιστημονικού αντικειμένου ασχολείται με το κράτος πρόνοιας, τα ισχύοντα μοντέλα, την εξέλιξή του, τον μηχανισμό του και τις μεθόδους παρέμβασης στην κοινωνία, την σχέση του με την αγορά, την οικογένεια και την

κοινωνία των πολιτών. Στα πλαίσια της συγκριτικής προσέγγισης, έχει επίσης επιχειρηθεί η ταξινόμηση διαφορετικών τύπων κρατών πρόνοιας».²

1.3.1 Ιστορική εξέλιξη του Κράτους Πρόνοιας

Η ανάπτυξη του καπιταλιστικού συστήματος είναι γνωστό ότι σχετίζεται με την ανάπτυξη του Κράτους Πρόνοιας, ιδιαίτερα στην Ευρώπη. Το εργατικό κίνημα, που στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα ήταν σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες αρκετά ισχυρό, αλλά και ευαίσθητο σε θέματα κοινωνικής δικαιοσύνης και ανισότητας, έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στην καθιέρωση του Κράτους Πρόνοιας. Σήμερα ο χαρακτήρας, η διεύρυνση ή η συρρίκνωση της κοινωνικής πολιτικής επηρεάζονται σε σημαντικό βαθμό από την εκάστοτε συγκυρία των πολιτικών δυνάμεων, αλλά ιδιαίτερα από τα υψηλόβαθμα διοικητικά στελέχη και τα συναφή με την κοινωνική πολιτική επαγγέλματα (π.χ. η επίδραση του ιατρικού επαγγέλματος στην δημιουργία και πορεία ενός Εθνικού Συστήματος Υγείας είναι δεδομένη). Στο παρακάτω κεφάλαιο θα αναλύσουμε τα στάδια ανάπτυξης του Κράτους Πρόνοιας.

1.3.2 Στάδια ανάπτυξης του Κράτους Πρόνοιας

1.3.2.1 Α΄ Περίοδος: Αρχική συγκρότηση και αποσπασματική ρύθμιση

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα στην Αγγλία και τη Γερμανία γίνεται για πρώτη φορά η συγκρότηση του Κράτους Πρόνοιας. Η εργατική τάξη πρωτοστατεί και προσπαθεί μέσα από πιέσεις και συμβιβασμούς να επιτύχει τον στόχο της. Το κράτος, στην εξέλιξη της όλης διαδικασίας, αναγνωρίζει ότι στο εξής θα φέρει ευθύνη για την κοινωνική προστασία των εργαζόμενων και φυσικά θα στοχεύει, μέσω όλων των μέτρων που ελήφθησαν, στην επίτευξη της κοινωνικής ειρήνης. Ιδιαίτερα στην Αγγλία η καθιέρωση μέτρων κοινωνικής πολιτικής προωθείται από του Φαβιανούς σοσιαλιστές με δύο κυρίως στόχους: α) Την εξασφάλιση εργατικού δυναμικού ικανού να συμβάλει στην βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας και να συνεργαστεί για τις αλλαγές που αυτή συνεπάγεται και, β) Τη στήριξη των αποικιοκρατικών στόχων της με ικανό, υγιή και εμψυχωμένο στρατό.

Στην Γερμανία στόχος της κοινωνικής πολιτικής ήταν να συμβάλει στην επίτευξη της ταξικής ειρήνης, προκειμένου, μεταξύ άλλων, να επιτευχθεί η

² Στασινοπούλου, Ό., 2003. *Κράτος πρόνοιας*. 2η έκδ. Αθήνα: Gutenberg.

συγκρότηση του γερμανικού κεντρικού εθνικού κράτους. Στα πρώτα στάδια αυτής της περιόδου (τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα) οι εφαρμοζόμενες πολιτικές έχουν αποσπασματικό χαρακτήρα. Αφορούν μόνο την εργατική τάξη και ρυθμίζουν θεμελιώδη ζητήματα της οργάνωσης της εργασίας και της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης. Επικρατεί δηλαδή το υπολειμματικό πρότυπο με επιλεκτική κάλυψη των ανθρώπινων αναγκών.

Ο μακροχρόνιος και αιματηρός Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος είχε μεγάλες επιπτώσεις στην εξέλιξη του κράτους πρόνοιας, καθώς εδραιώθηκε (ιδεολογικά και εμπράκτως) η αναγκαιότητα της διευρυμένης κρατικής παρέμβασης, τόσο σε θέματα παροχής της εργασίας, όσο και σε θέματα κοινωνικής προστασίας και εργατικής κατοικίας. Αποτελεί επίσης την περίοδο που οι γυναίκες αναγκαστικά καλούνται με ενθάρρυνση του ίδιου του κράτους και των βιομηχάνων να ενταχθούν στην παραγωγική διαδικασία. Όπως αναφέρει ο καθηγητής Σακελλαρόπουλος, «στο διάστημα του μεσοπολέμου τα παραδείγματα της Αγγλίας και της Γερμανίας επεκτείνονται και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες όπου συγκροτούνται κράτη πρόνοιας σύμφωνα με τις ιδιαίτερες ιστορικές και πολιτισμικές τους καταβολές. Στις ΗΠΑ η κρίση του 1930 αποτελεί ορόσημο για την κοινωνική πολιτική, καθώς η ιδέα της διευρυμένης κρατικής παρέμβασης βρίσκει πρόσφορο έδαφος στην δραματική αύξηση των αναγκών του πληθυσμού και την αδυναμία πολλών να ανταποκριθούν με ατομική πρωτοβουλία».³

Στην ίδια περίοδο έχουμε την ανάδειξη της κοινωνικής πολιτικής ως ακαδημαϊκού αντικειμένου. Η πρώτη έδρα της Κοινωνικής Διοίκησης δημιουργείται στο London School of Economics (LSE), με καθηγητή τον Richard Titmuss. Η έμφαση δίνεται στην οργάνωση και διοίκηση των κοινωνικών υπηρεσιών. Ωστόσο, εγείρονται ζητήματα ηθικής οργάνωσης της κοινωνίας, αντιμετώπισης της φτώχειας και ανάπτυξης της αλληλεγγύης.

1.3.2.2 Β΄ Περίοδος: Η Ανάπτυξη του ευρωπαϊκού μοντέλου – Η «χρυσή εποχή» του κράτους πρόνοιας

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και την ανοικοδόμηση που ακολούθησε, δόθηκε μεγάλη ώθηση στην περαιτέρω ανάπτυξη του Κράτους Πρόνοιας. Στη Μεγάλη Βρετανία ένας ανώτερος διοικητικός υπάλληλος, ο W.

³ Σακελλαρόπουλος, Θ., 1993. *Ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική*. Αθήνα: Κριτική.

Beveridge ανέλαβε να προτείνει την ένταξη των (έως τότε αποσπασματικών) ρυθμίσεων σε ένα ενιαίο σύστημα κοινωνικής προστασίας και τη διαμόρφωση ενός προγράμματος με σκοπό τη βοήθεια του πληθυσμού, ο οποίος βρισκόταν ακόμη σε εμπόλεμη κατάσταση. Τελικά οι προτάσεις του (γνωστές ως «σύστημα Beveridge») εφαρμόστηκαν μετά τη λήξη του πολέμου. Μαζί με την Κεϋνσιανή οικονομική πολιτική και τη σχέση κράτους – οικονομίας, αποτέλεσαν τους δύο πυλώνες πάνω στους οποίους στηρίχθηκε σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες το διευρυμένο μεταπολεμικό κράτος πρόνοιας.⁴

Οι πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες ανέδειξαν τη «χρυσή εποχή» του κράτους πρόνοιας. Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1960 (όταν ο καπιταλισμός αρχίζει να αντιμετωπίζει κρίση ακόμα και στην λειτουργία των προτύπων που πρότεινε) το κράτος πρόνοιας έκανε βήματα εξάπλωσης στις δυτικές και τις βόρειες ευρωπαϊκές χώρες, αλλά και σε άλλες, όπως ο Καναδάς και η Αυστραλία. *«Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι σε όλες τις χώρες καλύπτει όλο το φάσμα των αναγκών στους κύριους τομείς (υγείας, κοινωνικής πρόνοιας, κοινωνικής ασφάλισης, κατοικίας κλπ.), αλλά επικρατεί η πεποίθηση πως το κράτος πρέπει και μπορεί να κινηθεί προς ένα τέτοιο στόχο. Σηματοδοτεί πάντως μία ουσιαστική αλλαγή. Η κοινωνική πολιτική ταυτίζεται με ένα κράτος – πρόνοιας, του οποίου οι ρυθμίσεις δεν αφορούν πλέον μόνο την εργατική τάξη, τους φτωχούς και εξαθλιωμένους, αλλά στοχεύει στην ευημερία όλων των πολιτών και στην ρύθμιση της κοινωνικής αναπαραγωγής ευρύτερα. Αντιρρήσεις έχουν ήδη εκφραστεί από Νεοφιλελεύθερους οικονομολόγους, όμως σκεπάζονται από την θριαμβολογία για εξάλειψη της φτώχειας και της ανασφάλειας».*⁵

1.3.2.3 Γ' Περίοδος: Αμφισβήτηση και καταγγελία της «κρίσης του κράτους πρόνοιας» - Εξάρθρωση ή αναδιάρθρωση;

Από τη δεκαετία του '70 το Κράτος Πρόνοιας μπαίνει σταδιακά σε κρίση. Η αμφισβήτησή του είναι ιδεολογική, αλλά και έμπρακτη. Για παράδειγμα, οι Νεοφιλελεύθεροι ανέδειξαν την έντονη, όπως έλεγαν, σπατάλη χρημάτων από κρατικούς πόρους, που οδήγησε στη δημιουργία παθητικών και εξαρτημένων πολιτών. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα σε αρκετές χώρες, σε συνδυασμό με την

⁴ Σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες εφαρμόστηκε μια παραλλαγή κατ' ουσίαν του συστήματος αυτού στηριζόμενη στην Κοινωνική Ασφάλιση, κατά τα πρότυπα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης που καθιέρωσε ο Bismark στη Γερμανία.

⁵ Σακελλαρόπουλος,Θ., ό.π.

οικονομική κρίση και τη μείωση της ανάπτυξης, την ιδιωτικοποίηση των κοινωνικών υπηρεσιών. Την κατάσταση αυτή ήρθε να επιβαρύνει η κριτική που ασκήθηκε από κοινωνικά κινήματα που κατήγγειλαν τον ρόλο του κοινωνικού κράτους απέναντι στην καταπολέμηση των ανισοτήτων ως προς το φύλο, την εθνική προέλευση και τη σεξουαλική προτίμηση, και απαίτησαν τη διερεύνηση των κοινωνικών δικαιωμάτων.

1.3.2.4 Δ΄ περίοδος: Πέρα από το Κράτος Πρόνοιας - Οι επιδράσεις της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της Παγκοσμιοποίησης

*«Η ανάπτυξη της υπερεθνικής κοινωνικής πολιτικής από την δεκαετία του 1990 σηματοδοτεί μία νέα φάση στην συγκρότηση και λειτουργία των κρατών πρόνοιας. Στο επίκεντρο των προβληματισμών βρίσκεται η τύχη του εθνικού κράτους και οι αλλαγές στον χαρακτήρα παρέμβασής του, αλλά επηρεάζεται πολύ πιο άμεσα από παράγοντες και δυνάμεις εκτός της εμβέλειάς του. Στην παγκόσμια αρένα επικρατεί η νεοφιλελεύθερη αντίληψη για την λειτουργία της οικονομίας και αυτό με τα σημερινά δεδομένα δεν μπορεί να αφήσει αλώβητο το κράτος πρόνοιας. Έτσι παρατηρούνται σωρευτικές αλλαγές σε συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και προστασίας των ανεπτυγμένων Ευρωπαϊκών χωρών. Αυτό όμως είναι μία πτυχή της νέας πραγματικότητας. Υπάρχουν ευρύτερα φαινόμενα, όπως η μαζική μετανάστευση, η αυξανόμενη μακροχρόνια ανεργία, οι νέες μορφές βίας και τρομοκρατίας, που δημιουργούν προβλήματα και αναζητούν λύσεις πέρα από τις δυνατότητες ενός εθνικού κράτους. Μπορεί να μην εγκαταλείπεται ούτε ιδεολογικά, ούτε στο πεδίο της εφαρμογής πολιτικών, αλλάζει όμως χαρακτήρα, ενισχύοντας τον κατασταλτικό χαρακτήρα των μέτρων και υιοθετώντας τις νέες μορφές αποδόμησης και «ευελιξίας» της εργασίας στις παρεμβάσεις του αλλά και ως εργοδότης. Με άλλα λόγια, δεν βρισκόμαστε σήμερα μπροστά στην εξαφάνιση του κράτους πρόνοιας, αλλά στη ριζική αναδόμηση του, καθώς βιώνουμε επώδυνα την ακαταλληλότητα ήδη γνωστών μεθόδων παρέμβασης και αναζητούμε άλλες που να ανταποκρίνονται στις νέες συνθήκες διαμόρφωσης αναγκών και προβλημάτων».*⁶

⁶ Σακελλαρόπουλος Θ., ό.π.

1.4 Η κοινωνική πολιτική και το Κράτος Πρόνοιας στην Ελλάδα

Η Ελλάδα, από την πλευρά της, πέρασε από πολλές και διαφορετικές φάσεις στην εξέλιξη του κράτους πρόνοιας. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος κατά τις δεκαετίες του 1910 και 1920 προσπάθησε να εκσυγχρονίσει το κράτος δίνοντας μεγάλη έμφαση σε μια «φιλεργατική» νομοθεσία και την καθιέρωση ενός συστήματος κοινωνικής ασφάλισης κάτω από την επιρροή του γερμανικού συστήματος Bismark. Παράλληλα με την προσπάθεια αυτή, η Ελλάδα όφειλε μετά το 1922 να αντιμετωπίσει και το ζήτημα της αποκατάστασης των προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής. Έτσι, η εμπέδωση του κοινωνικού κράτους στη χώρα, σε συνδυασμό με την πολιτική και κοινωνική κρίση του μεσοπολέμου, έγινε δυσχερέστερη.

Μετά το 1950 η χώρα είχε να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που της δημιούργησαν η Γερμανική Κατοχή και ο Εμφύλιος Πόλεμος. Για μεγάλο μέρος του πληθυσμού οι ανισότητες κυριαρχούσαν στην κοινωνική ασφάλιση και την υγεία, ενώ μεγάλα προβλήματα παρατηρούνται και στον τομέα της στέγασης. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη μετανάστευση μέρους του πληθυσμού στις πόλεις (εσωτερική μετανάστευση) ή σε χώρες του εξωτερικού (εξωτερική μετανάστευση). Οι αδυναμίες του κράτους πρόνοιας υποκαταστάθηκαν έως ένα βαθμό από την εθελοντική προσφορά των πολιτών. Ωστόσο, παρατηρείται σταδιακά μια επέκταση του κοινωνικού κράτους μέσω της κοινωνικής ασφάλισης ή της βελτίωσης της λειτουργίας των μεγάλων νοσοκομείων στις πόλεις.

Κατά τη δεκαετία του 1980 επιχειρείται στην Ελλάδα η δημιουργία υποδομών και εκσυγχρονισμού του κοινωνικού κράτους, όπως οι μεταρρυθμίσεις του συστήματος υγείας με τη δημιουργία του Εθνικού Συστήματος Υγείας (ΕΣΥ), του εκπαιδευτικού συστήματος, των μεταρρυθμίσεων στο οικογενειακό δίκαιο κ.α. Την τελευταία εικοσαετία η έντονη και σε σύντομο χρονικό διάστημα εισροή μεταναστών από Βαλκανικές και άλλες χώρες μετατρέπει την Ελλάδα σε «χώρα υποδοχής μεταναστών». Η κατάσταση αυτή δημιουργεί έντονα κοινωνικά προβλήματα που επιδεινώνουν ακόμα περισσότερο όχι μόνο την επέκταση, αλλά και την ίδια την εφαρμογή της κοινωνικής πολιτικής.

Η στροφή προς το λεγόμενο «τρίτο τομέα» της οικονομίας και η ενεργοποίηση της κοινωνίας των πολιτών γίνεται δειλά και αποσπασματικά στη χώρα μας, περισσότερο ως απόρροια της ευρωπαϊκής πολιτικής παρά ως εσωτερική αλλαγή στις σχέσεις μεταξύ του κράτους και της κοινωνίας των πολιτών. Χαρακτηριστικό

παράδειγμα αποτελεί η καθυστερημένη και ελλιπής υποστήριξη πρωτοβουλιών κοινωνικής οικονομίας.

Από την σύντομη ιστορική ανασκόπηση της πορείας του κράτους πρόνοιας ως ιδεολογικό στόχο και εφαρμογή, βλέπουμε ότι η μελέτη των υπαρκτών κρατών πρόνοιας αναδεικνύει την σημασία τους για την οικονομική ανάπτυξη, όσο και για την επίτευξη κοινωνικής συνοχής και ειρήνης, σε περιόδους μάλιστα που ήταν ιδιαίτερα εύθραυστες (όπως π.χ. μετά από πολέμους, σε περιόδους μεγάλων οικονομικών αλλαγών ή ανασυγκρότησης). Παρατηρούνται σημαντικές διαφορές μεταξύ των ανεπτυγμένων ευρωπαϊκών χωρών του βορρά και της χώρας μας, καθώς οι συγκυρίες διαμορφώνονται σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και σε διαφορετικά ιστορικά, κοινωνικά και πολιτισμικά πλαίσια. Επί πλέον αναγνωρίζεται ότι η διευρυμένη κοινωνική λειτουργία ενός εθνικού κράτους μπορεί να ωφελεί μόνο μία μερίδα του του κοινωνικού συνόλου, για την επίτευξη στόχων που μπορεί να είναι ολέθριοι για την συγκεκριμένη κοινωνία στο σύνολό της ή και για άλλους πληθυσμούς.⁷

⁷ Gough, I., ό.π.

2. ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ

2.1 Εισαγωγή

Ο νομός της Δράμας ανήκει στο γεωγραφικό διαμέρισμα της Ανατολικής Μακεδονίας και είναι ως επί το πλείστον αγροτικός. Οι δραστηριότητες που είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες είναι η κτηνοτροφία και η δασική παραγωγή. Σημαντική ανάπτυξη έχει γνωρίσει και ο τομέας εξόρυξης μαρμάρου. Στο νομό κυριαρχεί το όρος Φαλακρό. Πρωτεύουσα του νομού είναι η Δράμα με 40.000 κατοίκους περίπου.

2.2 Η ιστορία της Δράμας

Ο φυσικός πλούτος και οι πηγές νερού μιας περιοχής, αποτελούν πολύ βασικούς παράγοντες για την εγκατάσταση ανθρώπινων κοινωνιών από τα προϊστορικά ακόμη χρόνια. Η αρχαιολογική σκαπάνη ανέδειξε την παλαιότερη ανθρώπινη κοινωνία στην περιοχή της σημερινής Δράμας, στον οικισμό του Αρκαδικού, στον ομώνυμο λόφο. Τα σημαντικότερα ευρήματα είναι κομμάτια κεραμικής και τοποθετείται ιστορικά στη Μέση Νεολιθική εποχή.

Αρχαίες επιγραφές αποδεικνύουν ότι λατρεύονταν ιδιαίτερα ο θεός του κρασιού Διόνυσος, η λατρεία του οποίου συνεχίστηκε και στα χρόνια της ρωμαϊκής κατοχής.

Το 2^ο αιώνα π.Χ ολόκληρη η Μακεδονία παραδίδεται στους Ρωμαίους. Το κάστρο της Δράμας ανήκει διοικητικά στην αποικία των Φιλίππων, που λεγόταν «Αυγούστα Ιουλία Φιλιπική». Στην μεσοβυζαντινή περίοδο, η Δράμα αναπτύσσει ισχυρή εμπορική και οικονομική κίνηση. Στην ανάπτυξη και ευημερία της σημαντικό ρόλο έχουν η πλούσια πεδιάδα της καθώς και το ότι βρισκόταν σε μη στρατηγικό σημείο, μακριά από κατακτητικές επιδρομές. Σε αυτά τα χρόνια ο πληθυσμός δεν ξεπερνά τα 2000 άτομα εντός των τειχών, τμήματα των οποίων σώζονται μέχρι και σήμερα στο κέντρο της πόλης. Την ευρύτερη περιοχή ελέγχει στρατιωτικός διοικητής. Στις αρχές του 13^{ου} αιώνα η Δράμα περνά στα χέρια των Φράγκων για λίγα μόνο χρόνια. Το 1230 περνάει στα χέρια της Βουλγαρίας, ενώ επανέρχεται στα χέρια των βυζαντινών μετά το 1246. Σε όλο το πρώτο μισό του 14^ο αιώνα ταλαιπωρείται από εμφύλιες συγκρούσεις μεταξύ των βυζαντινών, ενώ το 1346 καταλαμβάνεται από τους Σέρβους που παραμένουν για 25 περίπου χρόνια. Το 1371 η περιοχή

ξαναπερνάει στους Βυζαντινούς υπό τον Μανουήλ Παλαιολόγο μέχρι την οριστική κατάληψή της από τους Οθωμανούς το 1383.

Την κατάληψη από τους Οθωμανούς ακολούθησε γενική λεηλασία και ο χριστιανικός πληθυσμός μειώνεται. Η βαριά φορολογία και η άσχημη μεταχείριση από τους Τούρκους οδηγεί τους κατοίκους στα βουνά και ενισχύει τη μουσουλμανική κοινότητα. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την οικονομική στασιμότητα και τη συρρίκνωση του αγροτικού τομέα.

Τα πράγματα αρχίζουν να αλλάζουν το 18^ο αιώνα με τη δημιουργία μικρών βιοτεχνιών αλλά κυρίως μετά τα μέσα του 19^{ου} αιώνα όπου οι καλλιέργειες καπνού, βαμβακιού και δημητριακών συμβάλουν στην αύξηση του πληθυσμού. Ακόμα, ενισχύεται το εμπόριο με τη λειτουργία σιδηροδρομικού σταθμού στην πόλη της Δράμας. Το εμπόριο καπνού είναι το κύριο προϊόν καλλιέργειας και περίπου ο μισός πληθυσμός της Δράμας εργάζεται στα καπνά στην περίοδο του μεσοπολέμου. Το πολύ καλό κλίμα και το κατάλληλο έδαφος ευνοούν την καλλιέργεια εξαιρετικών ποικιλιών. Ο καπνός από τις καλλιέργειες οδηγείται στα καπνομάγαζα της πόλης, όπου και επεξεργάζεται για να καταλήξει στις αγορές όλου του κόσμου μέσω του λιμανιού της Καβάλας, εισάγοντας με αυτό τον τρόπο συνάλλαγμα στη χώρα. Μετά το 1950 η ζήτηση καπνού μειώθηκε και ως αποτέλεσμα μειώθηκε και η παραγωγή του.

Ο πληθυσμός της πόλης της Δράμας, περίπου 7.000 άνθρωποι (19^{ος} αιώνας), αποτελείται από χριστιανούς, εβραίους και μουσουλμάνους. Η έντονη οικονομική άνθηση της χριστιανικής κοινότητας βοηθά στην ίδρυση εκπαιδευτηρίων και φιλανθρωπικών σωματείων.

Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897 αλλά και ο μακεδονικός αγώνας των αρχών του 20^{ου} αιώνα δημιουργούν και πάλι αναστάτωση και οικονομική οπισθοδρόμηση στην πόλη, όμως μετά τους βαλκανικούς πολέμους και μία σύντομη βουλγαρική κατοχή, έρχεται η οριστική απελευθέρωση (1^η Ιουλίου 1913). Μετά τη συνθήκη της Λωζάννης και την ανταλλαγή πληθυσμών, η πόλη της Δράμας υποδέχτηκε πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία και τον Πόντο που ενσωματώθηκαν γρήγορα και ενίσχυσαν την οικονομική κίνηση.

2.3 Η σύγχρονη εποχή

Στη σύγχρονη πόλη της Δράμας μπορεί κανείς να θαυμάσει τόσο τη φυσική ομορφιά της με τα πάρκα και τα τρεχούμενα νερά, όσο και την αρχιτεκτονική και τον

πολιτισμό της στο πέρασμα των αιώνων. Μία περιήγηση στην πόλη θα μπορούσε να ξεκινήσει από το αρχαιολογικό μουσείο, το οποίο αποτελείται από τρεις αίθουσες. Στην πρώτη αίθουσα εκτίθενται ευρήματα από την Παλαιολιθική εποχή με πλήθος ευρημάτων από την κοινωνία του νεολιθικού ανθρώπου αλλά και την εποχή του Σιδήρου. Στη δεύτερη αίθουσα μπορεί κανείς να θαυμάσει κυρίως την αρχιτεκτονική της βυζαντινής περιόδου αλλά και φωτογραφική έκθεση από την πόλη της Δράμας την εποχή της Τουρκοκρατίας. Στην τρίτη αίθουσα εκτίθενται κυρίως γλυπτά αφιερωμένα σε διάφορες θεότητες και ιδίως στο Διόνυσο.

Σημαντικό αξιοθέατο στην πόλη αποτελεί η εκκλησία της Αγίας Σοφίας του 10^{ου} αιώνα στο κέντρο της πόλης. Στην ίδια περιοχή μπορούμε να θαυμάσουμε και ότι απέμεινε από τα βυζαντινά τείχη της πόλης. Βορειότερα, μπορούμε να παρατηρήσουμε τα μουσουλμανικά τεμένη, τα οποία μας βοηθούν να κατανοήσουμε που ακριβώς βρισκόντουσαν οι μουσουλμανικές γειτονιές.

2.4 Δήμοι Δράμας

Διοικητικά ο νομός Δράμας υπάγεται στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης και διαιρείται στους εξής πέντε δήμους :

- 1) Δράμας
- 2) Κάτω Νευροκοπίου
- 3) Προσοτσάνης
- 4) Παρανεστίου
- 5) Δοξάτου.⁸

⁸ www.drama.gr

3. ΔΟΜΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΔΗΜΟΥ ΔΡΑΜΑΣ

3.1 Εισαγωγή

Ο Δήμος Δράμας ως δημοτική αρχή παίζει ενεργό ρόλο αλλά είναι και αρωγός στα προβλήματα ζωής των δημοτών του. Βρίσκεται σε μια διαρκή προσπάθεια ανίχνευσης κοινωνικών προβλημάτων και δημιουργίας ενός τέτοιου περιβάλλοντος από πλευράς κοινωνικών συνθηκών, ώστε να παρέχει όσο το δυνατόν καλύτερες υπηρεσίες στους δημότες του. Για την επίτευξη των στόχων αυτών παρέχονται υπηρεσίες που προσφέρονται δωρεάν και διέπονται αυστηρά από το επαγγελματικό απόρρητο και την τήρηση των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων.

3.2 Κοινωνική Υπηρεσία

Η Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου Δράμας ασχολείται με το σύνολο των προβλημάτων που μπορεί να αντιμετωπίσει ένας άνθρωπος είτε στο πλαίσιο κοινωνικών ομάδων, όπως η οικογένεια και η γειτονιά, είτε ως άτομο ξεχωριστά. Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί συνεργάζονται και με διάφορους εθελοντικούς οργανισμούς, ώστε να παρέχεται αποτελεσματική βοήθεια σε όσους έχουν ανάγκη.

Ο ρόλος της Κοινωνικής Υπηρεσίας είναι η διευθέτηση πρακτικών ζητημάτων, όπως για παράδειγμα η εξεύρεση πόρων, η χορήγηση συντάξεων και επιδομάτων, η εισαγωγή ατόμων τρίτης ηλικίας ή χρόνιων πασχόντων στα Θεραπευτήρια Χρόνιων Παθήσεων ή σε κλινικές, η αναζήτηση υποστηρικτικού περιβάλλοντος για τους πολίτες και τους δημότες που αντιμετωπίζουν προβλήματα κάθε φύσεως κ.α.

Οι παρεχόμενες υπηρεσίες της Υπηρεσίας είναι η συμβουλευτική ψυχολογική στήριξη κοινωνικών ομάδων, η εισήγηση οικονομικής ενίσχυσης σε άτομα που χρήζουν άμεσης βοήθειας (πληγέντες πυρκαγιών, πλημμύρων κλπ) και η βοήθεια με τη χορήγηση ειδών ένδυσης και διατροφής σε άτομα με οικονομικά προβλήματα. Ανάλογα με την φύση του προβλήματος, οι λύσεις δίνονται από διάφορους φορείς και πολλούς εθελοντές. Με την βοήθεια των συλλόγων αλλά και των πολιτών – εθελοντών συνδιοργανώνονται εκδηλώσεις που ενημερώνουν τις αδύναμες κοινωνικές ομάδες, αλλά και τις βοηθούν με την ενδεχόμενη οικονομική προσφορά των πολιτών σε αυτές τις εκδηλώσεις (φιλανθρωπικά *bazaar*).

Οι εθελοντές είναι αναπόσπαστο κομμάτι των κοινωνικών υπηρεσιών και ο Δήμος Δράμας διαθέτει ένα καλά οργανωμένο δίκτυο. Τα προγράμματα «Βοήθεια στο Σπίτι» και «Μονάδες Κοινωνικής Μέριμνας», αλλά και η Πρακτική Άσκηση

φοιτητών του Δ. Π. Θράκης του τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης στην Υπηρεσία, δημιουργούν ένα ολοκληρωμένο σύστημα κοινωνικής πολιτικής.

3.3 Κέντρο ενημέρωσης και πρόληψης κατά των εξαρτησιογόνων ουσιών

Το Κέντρο ενημέρωσης και πρόληψης κατά των εξαρτησιογόνων ουσιών του Δήμου Δράμας καλύπτει όλες τις ανάγκες για την ψυχολογική στήριξη των ομάδων αυτών. Από την ίδρυσή του (1994) εφαρμόζει προγράμματα πρόληψης για την έγκυρη παρέμβαση στις αιτίες που οδηγούν την εξάρτηση αλλά και την ψυχολογική στήριξη που χρειάζονται τόσο τα εξαρτώμενα άτομα όσο και οι οικογένειές τους.

Με το έμπειρο και δραστήριο επιστημονικά καταρτισμένο προσωπικό, στοχεύουν στην υποστήριξη των ομάδων αυτών και την ενημέρωση της τοπικής Κοινωνίας. Με την βοήθεια και άλλων Υπηρεσιών, οργανώνουν ομιλίες που αφορούν διάφορες πληθυσμιακές ομάδες και ηλικίες. Παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες για την αντιμετώπιση διάφορων προκλήσεων στα διάφορα στάδια ανάπτυξης ενός νέου, αλλά και την αντιμετώπιση προβλημάτων που οδηγούν τους ενήλικες στην εξάρτηση από διάφορες ουσίες.

3.4 Ιατροκοινωνικό κέντρο για Αθίγγανους

Τα Ιατροκοινωνικά κέντρα ιδρύονται και λειτουργούν με στόχο την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού ευπαθών ομάδων του πληθυσμού. Στόχος του ιατροκοινωνικού κέντρου για Αθίγγανους είναι η παροχή υγειονομικής φροντίδας και η κοινωνική προστασία σε αυτούς, με στόχο την ομαλή ένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο. Ο παραπάνω στόχος πρέπει να επιτευχθεί με την αξιοποίηση των υπηρεσιών και των παροχών του Εθνικού Συστήματος Υγείας και Κοινωνικής Φροντίδας, καθώς επίσης και με την εξοικείωση της ομάδας αυτής με τις υπηρεσίες του κράτους. Λόγω όμως της περιορισμένης χρονικά λειτουργίας των Ιατροκοινωνικών Κέντρων θα πρέπει να εξασφαλιστεί η ομαλή μετάβαση των Ελλήνων τσιγγάνων στις παραπάνω υπηρεσίες.

Μέσα στους επιμέρους στόχους των Ιατροκοινωνικών Κέντρων εντάσσεται και η καταγραφή, μελέτη, επεξεργασία και ανάλυση των ποιοτικών και ποσοτικών χαρακτηριστικών και ιδιαιτεροτήτων της ομάδας αυτής. Επίσης τα Κέντρα στοχεύουν στην καταγραφή και εκτίμηση των προβλημάτων, καθώς και στην ενημέρωση για θέματα δημόσιας υγείας και πρόσβασης σε δημόσιες υπηρεσίες της ομάδας αυτής.

Ακόμα βασικός στόχος είναι η προάσπιση και προαγωγή της υγείας μέσω σύνδεσης των αθίγγανων με προγράμματα πρόνοιας, η ρύθμιση διαδικαστικών και νομικών εκκρεμοτήτων με δημόσιες υπηρεσίες και η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών για την ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία.

3.4.1. Προσόντα, ρόλος και καθήκοντα διαμεσολαβητή

Σύμφωνα με την Κ.Υ.Α. 113956/2002 «συντονιστής του κέντρου θα είναι ο/η Κοινωνικός Λειτουργός ή Κοινωνιολόγος, ο οποίος μεριμνά για την εύρυθμη λειτουργία του». Είναι προφανές, ότι το πρόσωπο αυτό, πέρα από τα υπόλοιπα καθήκοντά του, θα έχει και τη βασική ευθύνη για την επιλογή του τρόπου προσέγγισης και ευαισθητοποίησης της τοπικής τσιγγάνικης κοινότητας. Ο διαμεσολαβητής θα πρέπει να είναι κάτοικος του τόπου αναφοράς, ώστε να γνωρίζει καλά τα προβλήματα, τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες του. Σημαντικά προσόντα είναι η ικανότητα διαπραγμάτευσης και επικοινωνίας καθώς και η οργάνωση και η υπευθυνότητα. Ακόμα, είναι σημαντικό να έχει αποκτήσει εμπειρία από την ενασχόληση με ευπαθείς ομάδες.

Ο βασικός ρόλος του Διαμεσολαβητή είναι να υποστηρίζει το υπόλοιπο προσωπικό και κυρίως το Συντονιστή του Ιατροκοινωνικού στις επαφές του με τον τσιγγάνικο πληθυσμό. Έχοντας άμεση επαφή με τον οικισμό, είναι σε θέση να βοηθήσει στη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης προσελκύοντας έτσι την ομάδα στόχο στο Κέντρο. Στην περίπτωση που το υπόλοιπο προσωπικό δε διαθέτει εμπειρία σε θέματα τσιγγάνων, είναι απαραίτητο ο Διαμεσολαβητής να βοηθήσει στην εξοικείωσή του με τα θέματα αυτά. Είναι σημαντικό να κατανοηθεί από τα στελέχη ότι, για να έχουν αποτέλεσμα οι προσπάθειές τους, θα πρέπει πρωτίστως να προσαρμόσουν το έργο τους στη τσιγγάνικη κουλτούρα. Ο Διαμεσολαβητής είναι εκείνος που θα συνεισφέρει σε αυτό, είτε μέσω προσωπικών συζητήσεων και παρεμβάσεων είτε με τη συμμετοχή του στα σεμινάρια ευαισθητοποίησης των στελεχών.

Ο διαμεσολαβητής σε συνεργασία με το εξειδικευμένο προσωπικό του Ιατροκοινωνικού Κέντρου προσφέρει υπηρεσίες σχετικά με αστικά θέματα που αφορούν τους αθίγγανους, όπως οι ληξιαρχικές πράξεις και οι εκδόσεις αδειών. Ακόμα, έχει καθήκοντα ένταξής τους στην εκπαίδευση και τον αθλητισμό αλλά και στην αγορά εργασίας.

Σήμερα στην Δράμα απασχολούνται πέντε άτομα, σύμφωνα με την Κ.Υ.Α. 113956/2002. Η ίδρυση του Κέντρου έγινε το 2008 και θα λειτουργήσει μέχρι το τέλος του Δεκεμβρίου του 2012. Μέχρι η επιχείρηση να ενταχθεί σε πρόγραμμα του ΕΣΠΑ θα συντηρείται από εθνικούς πόρους.

3.5 Κέντρο δημιουργικής απασχόλησης παιδιών με αναπηρίες «το Χαμόγελό μας»

Το ΚΔΑΠ – ΜΕΑ Δήμου Δράμας ιδρύθηκε το 2000 και λειτουργεί μέσω του προγράμματος των Τοπικών Συμφώνων Απασχόλησης του Δήμου Δράμας στο Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης μέσω της Δημοτικής Επιχείρησης Κοινωνικής Πολιτιστικής και Τουριστικής Ανάπτυξης (ΔΕΚΠΟΤΑ) του Δήμου Δράμας & της Κοινωνικής Υπηρεσίας Δήμου Δράμας.

Το Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης παιδιών με αναπηρία «Το Χαμόγελό μας» προσφέρει ποιοτικές και ουσιαστικές υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας. Συγκεκριμένα, δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά με αναπηρία να αποκτήσουν το δικό τους χώρο ψυχαγωγίας, έκφρασης, ανάπτυξης ατομικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, άθλησης – σωματικής αγωγής και δημιουργικής απασχόλησης. Η απασχόληση των παιδιών πραγματοποιείται εκτός σχολικού ωραρίου, ώστε ο ελεύθερος χρόνος των παιδιών να αξιοποιείται στο ημερήσιο πρόγραμμα που εφαρμόζεται στο ΚΔΑΠ – ΜΕΑ.

Η εξυπηρέτηση ενηλίκων με αναπηρίες αποτελεί εύρημα καθώς τα ΚΔΑΠ-ΜΕΑ καλύπτουν ένα τμήμα από το διαπιστωμένο κενό ολοκληρωμένης κρατικής κοινωνικής υποστήριξης και μέριμνας για τους ενήλικες με ειδικές ανάγκες. Η ύπαρξη ατόμων για μεγάλο χρονικό διάστημα στα ΚΔΑΠ-ΜΕΑ καταδεικνύει την ανάγκη τους για υποστήριξη αυτού του τύπου, ενώ έως ένα βαθμό θα μπορούσε να πει κανείς ότι διαφαίνεται και μια τάση ικανοποίησης των εξυπηρετούμενων από το επίπεδο παρεχόμενων υπηρεσιών της δομής.

Σκοπός του κέντρου είναι η στήριξη και η φροντίδα των ατόμων με αναπηρίες, ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής τους. Μέσα από τους ειδικούς χώρους ψυχαγωγίας, άθλησης και δημιουργικής απασχόλησης επιτυγχάνεται η κοινωνική τους ενσωμάτωση και η αξιοπρεπής διαβίωση. Ακόμα παρέχεται ψυχολογική και συμβουλευτική υποστήριξη στις οικογένειες των παιδιών, αλλά και εναρμόνιση της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής τους, καθώς η απασχόληση των παιδιών

γίνεται εκτός σχολικού ωραρίου μέσα από το ημερήσιο πρόγραμμα δημιουργικής απασχόλησης.

3.5.1 Στελέχωση του Κέντρου

Στο Κέντρο υπάρχει εξειδικευμένο προσωπικό για θέματα προσωπικής φροντίδας των παιδιών (τεχνικός εκπαιδευτής, φροντιστής, γυμναστής και ψυχολόγος) αλλά και διοικητικό προσωπικό. Υπάρχει επίσης ειδική μέριμνα για την ασφαλή μεταφορά των παιδιών με ειδικό αυτοκίνητο που ανήκει στο Κέντρο. Το καθημερινό πρόγραμμα συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση των παιδιών και δίνεται έμφαση στο διάλογο και την αμοιβαία εμπιστοσύνη με το προσωπικό του κέντρου. Τα παιδιά χωρίζονται σε τμήματα ανάλογα με την ηλικία, την νοητική στέρηση και τις κινητικές δυσκολίες.

Υπάρχουν 4 διαφορετικοί χώροι απασχόλησης των παιδιών. Στο χώρο για τις εικαστικές δραστηριότητες και την τεχνική εκπαίδευση τα παιδιά μπορούν να απασχοληθούν με τη ζωγραφική, τον πηλό, τον χρωματισμό και άλλες χειροτεχνίες και κατασκευές. Ακόμα, πραγματοποιούνται ασκήσεις ανάγνωσης, γραφής και αριθμητικής που βοηθούν τις νοητικές ικανότητες των παιδιών.

Στο χώρο για τις ψυχοκινητικές δραστηριότητες πραγματοποιούνται ασκήσεις γυμναστικής, που βοηθούν τα παιδιά να αναπτυχθούν σωματικά και συναισθηματικά, παράλληλα με ομαδικά παιχνίδια και μουσικές δραστηριότητες. Υπάρχει ακόμα ο χώρος ελεύθερης απασχόλησης με τηλεόραση, βίντεο, ηλεκτρονικούς υπολογιστές και επιτραπέζια παιχνίδια. Τέλος υπάρχει ο χώρος μαγειρικής όπου παρασκευάζονται μικρά γεύματα και γλυκίσματα αλλά είναι και ο χώρος όπου τα παιδιά γευματίζουν την ώρα του διαλείμματος.

Παράλληλα το Κέντρο αναπτύσσει και άλλες δραστηριότητες όπως εκπαιδευτικές εκδρομές σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους αλλά και ψυχαγωγικές δραστηριότητες σε παιδικές χαρές, θεατρικές παραστάσεις και εστιατόρια. Τέλος από το 2007, κάθε χρόνο, το καλοκαίρι πραγματοποιούν Εικαστική Έκθεση με έργα των ατόμων του Κέντρου.

3.6 Κέντρο Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (Κ.Α.Π.Η.) Δήμου Δράμας

Σκοπός του Κέντρου Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων είναι να ενεργοποιήσει ηλικιωμένους ανθρώπους μέσα από την ανάπτυξη δραστηριοτήτων. Το περιβάλλον του Κ.Α.Π.Η είναι θεσμός καθαρά κοινωνικοπρονοιακός, διαφέρει από αυτό ενός ιδρύματος ή γηροκομείου, αφού οι ηλικιωμένοι διαμένουν στο περιβάλλον τους και αναζωογονούνται μέσω των εκδηλώσεων, των ταξιδιών και της δημιουργίας κοινωνικών σχέσεων μεταξύ τους. Ακόμα, γίνεται έρευνα σχετικά με τις ανάγκες και τα προβλήματα των ηλικιωμένων, ώστε να παραμείνουν αυτόνομα μέλη του κοινωνικού συνόλου.

3.6.1 Οργανωτική δομή του Κ.Α.Π.Η. Δήμου Δράμας

Με την υπ' αριθμόν 68774/17-9-1982 Κοινή Απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Υγείας και Πρόνοιας (ΦΕΚ 953/22-11-1982), συστάθηκε στο Δήμο Δράμας νομικό πρόσωπο με το όνομα «ΚΕΝΤΡΟ ΑΝΟΙΧΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ ΔΗΜΟΥ ΔΡΑΜΑΣ». Υπήρχε ένα Κ.Α.Π.Η. το οποίο εξυπηρετούσε εκτός από το Δήμο Δράμας και όλα τα δημοτικά διαμερίσματα που έχουν υπαχθεί στο δήμο με τη νέα δομή τοπικής αυτοδιοίκησης με βάση το πρόγραμμα «Καποδίστριας» και πρόεδρος είναι ο εκάστοτε Δήμαρχος. Με απαίτηση όμως των δημοτών του Ξηροποτάμου και της Χωριστής ο Δήμαρχος και το Δημοτικό Συμβούλιο αποφάσισαν να δημιουργήσουν στα δύο αυτά δημοτικά διαμερίσματα αυτόνομα Κ.Α.Π.Η. με αποτέλεσμα την αποφόρτιση για το Κ.Α.Π.Η. της Δράμας. Έτσι, υπάρχουν τρία Κ.Α.Π.Η στο Δήμο Δράμας.

Το Κ.Α.Π.Η. διοικείται από συμβούλιο, πρόεδρος του οποίου είναι ο εκάστοτε Δήμαρχος. Επίσης το επιστημονικό και βοηθητικό προσωπικό αποτελείται από Κοινωνική Λειτουργό, ιατρό γενικής ιατρικής, νοσηλεύτρια, φυσιοθεραπευτή και οικιακή βοηθό.

3.6.2 Υπηρεσίες που προσφέρει το Κ.Α.Π.Η.

Στο Κέντρο λειτουργεί αναψυκτήριο όπου βρίσκουν απασχόληση και συντροφιά τα μέλη. Ακόμα, οργανώνονται εκδρομές και διαλέξεις, προσφέρονται ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη και βοήθεια για άτομα που ζουν στο σπίτι. Τέλος παρέχεται κοινωνική εργασία στους ίδιους και το άμεσο περιβάλλον τους.

3.6.3 Μέλη του Κ.Α.Π.Η

Μέλη των Κέντρων Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων εγγράφονται άτομα από 60 ετών και άνω άνδρες και γυναίκες που κατοικούν στη περιοχή που λειτουργεί το Κέντρο, χωρίς διάκριση οικονομικών δυνατοτήτων. Ο αριθμός των μελών κάθε Κέντρου δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερος από 300 μέλη και μικρότερος από 50. Εντός του αριθμητικού ορίου και εφόσον δεν έχει συμπληρωθεί ο αριθμός αυτός εγγράφονται και νεώτερες ηλικίες,

Τα μέλη για την εγγραφή τους πληρώνουν συνδρομή η οποία είναι συμβολική ανάλογα με τις οικονομικές τους δυνατότητες. Επίσης ανάλογη οικονομική συμμετοχή καταβάλλουν τα δυνάμενα οικονομικά μέλη για τη συμμετοχή τους στις εκδηλώσεις και στα διάφορα προγράμματα που οργανώνει το Κέντρο που καθορίζεται με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου. Αναλυτικά στοιχεία για τα μέλη των τριών Κ.Α.Π.Η. που λειτουργούν σήμερα στο Δήμο Δράμας αναφέρονται στους παρακάτω πίνακες:

Πίνακας 1: Ενεργά και εγγεγραμμένα μέλη

Μέλη του Κ.Α.Π.Η.	Α΄ Δράμας	Β΄ Χωριστής	Γ΄ Ξηροποτάμου
Εγγεγραμμένα μέλη	5168	750	150
Ενεργά μέλη	154	73	55

Πίνακας 2: Ενεργά μέλη κατά φύλο

Ενεργά μέλη κατά φύλο	Α΄ Δράμας	Β΄ Χωριστής	Γ΄ Ξηροποτάμου
Άνδρες	61	30	22
Γυναίκες	93	43	30

Πίνακας 3: Εγγεγραμμένα μέλη κατά φύλο

Εγγεγραμμένα μέλη κατά φύλο	Α΄ Δράμας	Β΄ Χωριστής	Γ΄ Ξηροποτάμου
Άνδρες	2318	314	73
Γυναίκες	2850	416	77

3.6.4 Διοίκηση του Κ.Α.Π.Η.

Το Κέντρο Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων του Δήμου Δράμας διοικείται από συμβούλιο που έχει επτά (7) μέλη και το απαρτίζουν:

1. Ο κάθε φορά Δήμαρχος ή Αντιδήμαρχος που ορίζει ο Δήμαρχος, ως Πρόεδρος.
2. Ένας δημοτικός Σύμβουλος, που ορίζεται με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου.
3. Ένα αιρετό μέλος του Κέντρου Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων, που εκλέγεται ανάμεσα στα μέλη του από αυτά.
4. Μία Κοινωνική Λειτουργός, υπάλληλος του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, που ορίζεται από το Υπουργείο.
5. Ένας Δημότης που προτείνει ο Δήμαρχος ανάμεσα σε πρόσωπα τα οποία ασχολούνται με τα ανθρωπιστικά επαγγέλματα και ορίζεται με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου.
6. Ένα αιρετός εκπρόσωπος των εργαζομένων στο Κ.Α.Π.Η.
7. Ένας εκπρόσωπος των Ομοσπονδιών των Συνταξιούχων.

Το Διοικητικό Συμβούλιο φροντίζει για την επιτυχία του σκοπού του Κέντρου Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων, διαχειρίζεται την περιουσία του και γενικά τα συμφέροντά του και διοικεί, εποπτεύει και ελέγχει όλη τη λειτουργία του, που την καθορίζει το Πρόγραμμα εξωιδρυματικής προστασίας και οι σχετικές διατάξεις του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα, όπως ισχύουν κάθε φορά, σχετικά με τα «Δημοτικά και Κοινοτικά Πρόσωπα» καθώς και τα διατάγματα και οι Υπουργικές αποφάσεις που εκδίδονται σε εκτέλεσή τους και ο παρών κανονισμός του.

Μπορεί επίσης να συγκροτεί και επιτροπές, στις οποίες θα μετέχουν και ιδιώτες εθελοντές που δεν είναι μέλη του. Τέτοιες ενδεικτικά είναι:

1. Επιτροπή που θα φροντίζει για τη πραγματοποίηση διαλέξεων και ελεύθερων συζητήσεων γενικά και πάνω σε θέματα και προβλήματα που απασχολούν τους ηλικιωμένους του Δήμου, προβολές ταινιών κ.α.
2. Επιτροπή που θα φροντίζει την ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη, φυσιοθεραπευτική αγωγή, εργασιοθεραπεία και κοινωνική εργασία.
3. Επιτροπή που θα φροντίζει για τη βοήθεια στο σπίτι και την αντιμετώπιση προβλημάτων των ηλικιωμένων.
4. Επιτροπή που θα φροντίζει για την πραγματοποίηση ψυχαγωγικών και μορφωτικών εκδηλώσεων και επιμορφωτικών σεμιναρίων, ως και οργανωμένων διακοπών.

5. Επιτροπή για τη δημιουργία και ανάπτυξη δανειστικής βιβλιοθήκης για τους ηλικιωμένους του Δήμου. (ενημερωτικά φυλλάδια για τα Κ.Α.Π.Η)

3.6.5. Αρμοδιότητες του προέδρου του διοικητικού συμβουλίου

Ο Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου συγκαλεί το Συμβούλιο σε συνεδρίαση και προεδρεύει αυτού, προΐσταται στις υπηρεσίες του Κέντρου Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων και ασκεί τη γενική εποπτεία και τον έλεγχο της λειτουργίας του. Εκπροσωπεί το Κέντρο και φροντίζει για τα συμφέροντά του, σύμφωνα με τις διατάξεις των Νόμων και με τις αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου. Επίσης, συντάσσει μαζί με το Διοικητικό Συμβούλιο, τον προϋπολογισμό κάθε χρόνου του Κέντρου, καθώς και τον απολογισμό του και παραγγέλλει την πληρωμή των εξόδων του προϋπολογισμού και κάθε άλλη έκτακτη δαπάνη και φροντίζει για την τήρηση ακριβώς των διατάξεων που ισχύουν κάθε φορά και αναφέρονται στα Δημοτικά και Κοινοτικά Νομικά Πρόσωπα. Τέλος, υπογράφει όλα τα έγγραφα που εξέρχονται, τα αποδεικτικά στοιχεία των εισπράξεων, τα εντάλματα των πληρωμών και τις μισθοδοτικές καταστάσεις του προσωπικού.

3.6.6 Δραστηριότητες του Κ.Α.Π.Η.

Το Κέντρο Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων οργανώνει καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου δωρεάν ημερήσιες αλλά και πολυήμερες εκδρομές και επιμέρους διαλέξεις από γιατρούς και ψυχολόγους. Επίσης έχει γίνει συγκρότηση χορωδίας από τα μέλη του Κέντρου. Κατά τους καλοκαιρινούς μήνες διοργανώνονται ημερήσιες εκδρομές σε κοντινές παραλίες με μικρό ή καθόλου κόστος.

Στον παρακάτω πίνακα αναφέρονται ορισμένες εκδηλώσεις του Κ.Α.Π.Η. Δήμου Δράμας, όπως δημοσιευτήκαν σε έντυπο υλικό του Δήμου Καλαμαριάς, για το 2010.

Πίνακας 4: Εκδηλώσεις του Κ.Α.Π.Η Δήμου Δράμας 2010

Ημερομηνία	Εκδήλωση
30/4-3/5	Πρωτομαγιάτικη τετραήμερη εκδρομή στη Ζάκυνθο
15/5	Παρακολούθηση θεατρικής παράστασης του Χάρρυ Κλυν

25/5	Επίσκεψη στην έκθεση κέρινων ομοιωμάτων στο κινηματοθέατρο Αριστοτέλειο
10/6	Τελικός τουρνουά τάβλι
28/6	Ημερήσια εκδρομή στο Κόκκινο Νερό
6-13/7	Συμμετοχή των μελών στην πρώτη κατασκηνωτική περίοδο
6/10	Πρωινός καφές. Ομιλία από την Κοινωνική Λειτουργό με θέμα: «1 ^η Οκτώβρη Παγκόσμια Ημέρα Ηλικιωμένων
19/10	Δωρεάν εκδρομή στο σπήλαιο Αλιστράτης – Δράμα
24-26/10	Τριήμερη εκδρομή στη Λευκάδα

ΠΗΓΗ: Περιοδική έκδοση του Κ.Α.Π.Η Καλαμαριάς

3.7 Πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι – μονάδες κοινωνικής μερίμνας»

Στόχος των προγραμμάτων «Βοήθεια στο σπίτι – Μονάδες Κοινωνικής Μέριμνας» είναι η παροχή υπηρεσιών σε ηλικιωμένα μοναχικά άτομα που αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας, εγκατάλειψης και οικονομικές δυσχέρειες. Ακόμα, βοηθούν στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων τους και στη δημιουργία προϋποθέσεων για αξιοπρεπή διαβίωση.⁹

3.7.1 Σκοπός του προγράμματος

Σκοπός του προγράμματος αυτού είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των ατόμων της τρίτης ηλικίας, καθώς και των ατόμων με κινητικά ή άλλα ειδικά προβλήματα (ΑΜΕΑ), η υποβοήθηση της αυτόνομης και αξιοπρεπούς διαβίωσης, η υποστήριξη του οικογενειακού περιβάλλοντος των επωφελούμενων και η προώθηση στην απασχόληση ικανού και εξειδικευμένου προσωπικού. Στοχεύουν στην

⁹ Τα γραφεία της συγκεκριμένης υπηρεσίας του Δήμου Δράμας στεγάζονται στο κτήριο, οδός Ιπποκράτους 1 στο Δήμο Δράμας και λειτουργούν στις εργάσιμες ημέρες από Δευτέρα έως Παρασκευή από τις 8 π.μ. μέχρι τις 15:00 μ.μ. (www.dimos-dramas.gr).

παραμονή των ομάδων αυτών στο οικείο φυσικό περιβάλλον, την αποφυγή χρήσης φροντίδας σε κάποιο ίδρυμα, την διατήρηση της οικογενειακής συνοχής.

3.7.2 Υπηρεσίες που προσφέρει το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι – Μονάδες Κοινωνικής Μέριμνας»

Το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» προσφέρει στα άτομα που επωφελούνται από αυτό κοινωνική εργασία σε ομάδες ή και ατομικά, νοσηλευτικές υπηρεσίες και πρακτικές εξυπηρετήσεις, όπως η εξόφληση λογαριασμών και η κατ' οίκον καθαριότητα. Σημαντική είναι επίσης και η συμβουλευτική και συναισθηματική στήριξη.

3.7.3 Στελέχωση και καθήκοντα στελεχών των προγραμμάτων «Βοήθεια στο σπίτι – Μονάδες Κοινωνικής Μέριμνας»

Τα προγράμματα στελεχώνονται από ειδικούς επιστήμονες και καταρτισμένα στελέχη, όπως κοινωνικούς λειτουργούς, νοσηλευτές και οικογενειακούς βοηθούς. Επίσης, κάθε ομάδα υποστηρίζεται από ένα γιατρό που παρέχει γενικές ιατρικές υπηρεσίες και συμβουλές, όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο.

Η Κοινωνική Λειτουργός προσφέρει ψυχολογική και συμβουλευτική υποστήριξη και σε συνεργασία με τοπικές υπηρεσίες ενημερώνει για θέματα, όπως οι συντάξεις και τα επιδόματα. Ακόμα, συνεργάζεται με συγγενικά πρόσωπα, ώστε να οδηγηθούν συγκεκριμένα άτομα, όταν κριθεί απαραίτητο, σε ιδρύματα κι με τη βοήθεια της Ιεράς Μητρόπολης Δράμας προσφέρεται συσσίτιο σε μη αυτοεξυπηρετούμενα άτομα.

Ο νοσηλευτής ασχολείται με τις νοσηλευτικές ανάγκες του ατόμου. Παίρνει ειδικές μετρήσεις, όπως η αρτηριακή πίεση, η θερμοκρασία, το σάκχαρο και η χοληστερίνη. Εκτελεί τις φαρμακευτικές αγωγές και προγραμματίζει τις ιατρικές εξετάσεις αλλά και τη μεταφορά όταν χρειάζεται σε νοσοκομεία και ιατρεία. Ακόμα, έχει συμβουλευτικό ρόλο ως προς τις διατροφικές συνήθειες και διανέμει καθημερινά το συσσίτιο σε ανήμπορα άτομα.

Η οικογενειακή βοηθός προσφέρει βοήθεια στην ατομική υγιεινή αλλά και στις δουλειές του σπιτιού όπως το μαγείρεμα, το σφουγγάρισμα και το πλύσιμο. Ακόμα, αναλαμβάνει την πληρωμή λογαριασμών, την αγορά προϊόντων από το σούπερ μάρκετ αλλά παρέχει και συντροφιά στα μοναχικά άτομα για συζήτηση.

3.7.4. Ενημέρωση ενδιαφερομένων για τα προγράμματα και διαδικασία παράδοσης αιτημάτων

Η πρόσβαση των ωφελουμένων πολιτών στα προγράμματα γίνεται μέσω ενημερωτικών φυλλαδίων, τα οποία διατίθενται σε αρμόδιους φορείς, όπως οι υπηρεσίες υγείας (Νοσοκομεία, Κέντρα Υγείας) και οι Κοινωνικές Υπηρεσίες (Κοινωνική Υπηρεσία Δ. Δράμας, Πρόνοια, Κ.Α.Π.Η κτλ.) όπου μέσω της συνεργασίας τους γίνεται προσπάθεια για την καλύτερη ποιότητα παροχής υπηρεσιών στους πολίτες.

Εκτός από τα αιτήματα που διατυπώνονται μέσω των παραπάνω υπηρεσιών η παραλαβή των αιτημάτων σε αξιοσημείωτο βαθμό παρουσιάζονται και από το συγγενικό περιβάλλον του πολίτη, την γειτονιά, αυτοπροσώπως από τα ίδια τα πρόσωπα αλλά και με επιτόπιες προσεγγίσεις. Η παραλαβή των αιτημάτων και η εκτίμηση των αναγκών τους πραγματοποιούνται από την Κοινωνική Λειτουργό των προγραμμάτων, η οποία έχει τη συνολική εποπτεία των ωφελούμενων, αξιολογώντας τα περιστατικά και παρέχοντας κοινωνική υποστήριξη ερχόμενη σε επαφή με συναρμόδιους φορείς και παραπέμποντας περιστατικά που δεν άπτονται των υπηρεσιών του προγράμματος.¹⁰

3.7.5 Κριτήρια εισαγωγής και παραμονής στα προγράμματα.

Η ένταξη, η διάρκεια της φροντίδας και η συχνότητα των παρεχομένων υπηρεσιών του προγράμματος καθορίζεται με βάση κάποια κριτήρια που αφορούν την οικογενειακή κατάσταση, την κατάσταση της υγείας και την οικονομική κατάσταση των ανήμπορων ατόμων. Σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση, δίνεται προτεραιότητα σε όσους ζουν μόνοι χωρίς καμία παροχή βοήθειας. Όσο αφορά την κατάσταση της υγείας δίνεται προτεραιότητα σε ανθρώπους με κινητικά ή ψυχικά προβλήματα που είναι εντελώς αδύναμοι να συντηρήσουν τον εαυτό τους. Τέλος, σχετικά με την οικονομική κατάσταση δίνεται προτεραιότητα σε ανθρώπους με εισοδήματα κάτω από 5000 ευρώ ετησίως.

Σε συνδυασμό με τα παραπάνω κριτήρια και την εκτίμηση των αναγκών, τόσο του αιτήματος που παρουσιάζει ο εξυπηρετούμενος όσο και του πραγματικού προβλήματος που διερευνάται από τον Κοινωνικό Λειτουργό εντός των

¹⁰ Βλ. σχετικά ενημερωτικά έντυπα του Δήμου Δράμας.

συνεντεύξεων μαζί του, πραγματοποιείται και ο προγραμματισμός του σε δύο στάδια που είναι τα εξής:

- Περίοδο άμεσης βοήθειας και εννοείται τα άτομα που χρειάζονται άμεσες παροχές φροντίδας για συγκεκριμένο διάστημα,
- Περίοδο ελέγχου και εννοείται τα άτομα μεγάλης ηλικίας ή και νεότερα που βρίσκονται ακόμη σε καλό βαθμό αυτονομίας και χρειάζεται απλή στήριξη.

3.8 Παιδικοί – Βρεφονηπιακοί Σταθμοί

Το Κέντρο Προσχολικής Αγωγής και Φροντίδας Οικογένειας Δήμου Δράμας είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και προήλθε από τη συγχώνευση των πέντε Νομικών Προσώπων του Δήμου Δράμας που συστάθηκαν σε ένα με την επωνυμία «Κέντρο Προσχολικής Αγωγής και Φροντίδας Οικογένειας Δήμου Δράμας». Σκοπός του είναι η κοινωνική και ψυχοσωματική ανάπτυξη των παιδιών χρησιμοποιώντας τις πιο σύγχρονες παιδαγωγικές μεθόδους αλλά και η ανάπτυξη δράσεων προληπτικού χαρακτήρα. Γίνεται προσπάθεια να περιοριστούν όσο γίνεται οι κοινωνικές διαφορές των οικογενειών των παιδιών σε οικονομικό αλλά και μορφωτικό επίπεδο, παρέχοντας βοήθεια στα παιδιά να μεταβούν ομαλά από το οικογενειακό στο σχολικό περιβάλλον. Παράλληλα γίνεται μία προσπάθεια ώστε να ενημερωθούν οι γονείς σε θέματα σύγχρονης διαπαιδαγώγησης και ψυχολογίας. Οι παιδικοί –βρεφονηπιακοί σταθμοί στεγάζονται σε ιδιωτικά αλλά και σε δημόσια κτήρια που συντηρούνται με πόρους που εξασφαλίζει ο Δήμος Δράμας από διάφορες επιχορηγήσεις.

3.8.1 Δικαίωμα εγγραφής παιδιών και κριτήρια επιλογής αυτών

Δικαίωμα εγγραφής έχουν όλα τα παιδιά με την προϋπόθεση ότι δεν πάσχουν από κάποιο μεταδοτικό νόσημα, από σωματικές και ψυχικές παθήσεις. Η ηλικία εγγραφής σε βρεφικούς και νηπιακούς σταθμούς είναι μέχρι την ηλικία εγγραφής στο Νηπιαγωγείο.

Κατά την εγγραφή προεπιλέγονται τα παιδιά εργαζομένων γονέων και τα παιδιά οικονομικά αδύνατων οικογενειών, προτεινομένων εκείνων που έχουν ανάγκη φροντίδας από διάφορα κοινωνικά αίτια (όπως π.χ. παιδιά ορφανά από δύο ή ένα γονέα, παιδιά άγαμων μητέρων, διαζευγμένων ή σε διάσταση γονέων, που προέρχονται από γονείς με σωματική ή πνευματική αναπηρία,

πολυτέκνων οικογενειών, κ.λπ.). Το Διοικητικό Συμβούλιο του νομικού προσώπου με αιτιολογημένη απόφαση του μπορεί να εξειδικεύει τα κριτήρια αυτά καθιερώνοντας τη μοριοποίησή τους.

Για την εγγραφή των παιδιών στους Βρεφονηπιακούς και Παιδικούς Σταθμούς απαιτούνται διάφορα δικαιολογητικά. Οι αιτήσεις εγγραφής υποβάλλονται από 20 Μάιου μέχρι 15 Ιουνίου κάθε έτους και σε όλη την διάρκεια του έτους εφόσον υπάρχουν κενές θέσεις.¹¹

3.8.2 Διακοπή φιλοξενίας και ιατρική παρακολούθηση

Η διακοπή της φιλοξενίας των παιδιών από τους Παιδικούς - Βρεφονηπιακούς Σταθμούς των νομικών προσώπων ενεργείται πάντοτε με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του νομικού προσώπου και εφόσον συντρέχουν ορισμένες περιπτώσεις.¹² Η παρακολούθηση της υγείας των παιδιών αποτελεί υποχρέωση του νομικού προσώπου και ενεργείται από παιδίατρο είτε του Εθνικού Συστήματος Υγείας, είτε συνεργάτη του νομικού προσώπου, ο οποίος επισκέπτεται το χώρο μια φορά την εβδομάδα. Για κάθε παιδί τηρείται Φάκελος Υγείας που ενημερώνεται από το γιατρό.¹³

3.8.3 Γενικά καθήκοντα του προσωπικού

Το προσωπικό του Νομικού Προσώπου είναι υποχρεωμένο να συμβάλλει με όλες τις δυνάμεις του στην εύρυθμη λειτουργία του, να καλλιεργεί και να αναπτύσσει περαιτέρω τις γνώσεις του παρακολουθώντας τις επιστημονικές εξελίξεις και γενικά, να εκτελεί ευσυνείδητα τα καθήκοντα που του αναθέτουν.

Το προσωπικό ενός βρεφονηπιακού σταθμού απαρτίζεται:

- Προϊστάμενος Αυτοτελούς Γραφείου, που ευθύνεται για την ομαλή λειτουργία του σταθμού.
- Παιδαγωγικό Προσωπικό, που φροντίζει για τη σωματική και ψυχική ομαλή ανάπτυξη των βρεφών και νηπίων.
- Βοηθός Παιδαγωγού, που βοηθά το παιδαγωγικό προσωπικό
- Ο/Η Κοινωνικός Λειτουργός που συμβάλλει στην πρόληψη ή αντιμετώπιση προβλημάτων των παιδιών και των οικογενειών τους.

¹¹ Βλ. ενημερωτικά φυλλάδια τα τους βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς.

¹² Στο ίδιο.

¹³ Στο ίδιο.

- Κοινωνιολόγος, που επιμορφώνεται και ερευνά για τις κοινωνική ένταξη των παιδιών.
- Η Μαγείρισσα ή Μάγειρας, που ασχολείται με την σίτιση των παιδιών
- Η Βοηθός Μαγείρου ή Μαγείρισσας ή Τραπεζοκόμος
- Το Προσωπικό Καθαριότητας - βοηθητικών εργασιών
(ενημερωτικά φυλλάδια τα τους βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς).

Τα παιδιά που φιλοξενούνται στους παιδικούς σταθμούς του Δήμου Δράμας κατά το σχολικό έτος 2009-2010 αναφέρονται αναλυτικά στο παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 5: Αριθμός παιδιών στους παιδικούς σταθμούς

Παιδικοί Σταθμοί	Α΄	Β΄	Γ΄	Δ΄	Ε΄	Χωριστής	Καλού Αγρού	Ξηροποτάμου
Αριθμός Παιδιών	54	50	68	63	54	25	22	34

4. Η ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ

4.1 Μεθοδολογία

4.1.1 Σκοπός της Παρούσης Έρευνας

Στα πλαίσια της παρούσης πτυχιακής εργασίας και με σκοπό να διερευνηθεί ο βαθμός ικανοποίησης των δημοτών από τις παρεχόμενες κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου Δράμας, πραγματοποιήθηκε έρευνα πεδίου στηριζόμενη αποκλειστικά σε ερωτηματολόγιο. Σκοπός της έρευνας αυτής ήταν να μετρηθεί η ενημέρωση των πολιτών, ο βαθμός προσβασιμότητας στις σχετικές αυτές υπηρεσίες, καθώς και η ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν οι δημοτικές αυτές υπηρεσίες. Επιπλέον, σκοπός της έρευνας ήταν να αναδειχθούν τα σημεία εκείνα στα οποία θα επιθυμούσαν οι πολίτες βελτίωση ή περισσότερη προσοχή από τον Δήμο Δράμας.

4.1.2 Σχεδιασμός της Έρευνας

Όπως προαναφέρθηκε, για την επίτευξη των σκοπών της παρούσας εργασίας, η χρήση ερωτηματολογίων κρίθηκε ως η πιο κατάλληλη για την συλλογή δεδομένων. Ο κυριότερος λόγος για την επιλογή αυτή ήταν η έλλειψη μιας αξιόπιστης και έγκαιρης βάσης δεδομένων που θα μας επέτρεπε να αντλήσουμε τα απαραίτητα στοιχεία για την εκπόνηση της έρευνας και την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων.

Κύριο μέλημα αποτέλεσε η σύνταξη του ερωτηματολογίου από την συμπλήρωση του οποίου αντλείται η πληροφόρηση σχετικά με τις υπό εξέταση μεταβλητές. Σημειώνεται ότι η σύνταξη ενός καλοσχεδιασμένου ερωτηματολογίου είναι άμεσα συνδεδεμένο με τον σκοπό του ερωτηματολογίου δηλαδή πρέπει να είναι ικανό να αποδώσει τις πληροφορίες που μπορούν να αξιοποιηθούν από τον ερευνητή. Το ερωτηματολόγιο δεν πρέπει να περιέχει διφορούμενες έννοιες, ανακρίβειες ή πολύπλοκο λεξιλόγιο, ώστε να είναι αποδεκτό από όλα τα υποκείμενα και να παρέχει όλη την πληροφόρηση που θα χρειαστεί κατά το στάδιο της ανάλυσης και ερμηνείας. Στην επόμενη ενότητα παρουσιάζεται αναλυτικά το ερωτηματολόγιο το οποίο χρησιμοποιήθηκε για την παρούσα έρευνα καθώς ο τρόπος σύνταξής του.

4.1.3 Δομή του Ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο το οποίο συντάχθηκε για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας αποτελείται από συνολικά 17 ερωτήσεις. Κρίθηκε σημαντικό στην πρώτη

σελίδα (πριν την έναρξη των ερωτήσεων) να προστεθεί ένα συνοδευτικό σημείωμα το οποίο να διευκρινίζει στους συμμετέχοντες το σκοπό της έρευνας και να τους καθησυχάζει σχετικά με τη διαφύλαξη των προσωπικών τους δεδομένων.

Το ερωτηματολόγιο χωρίστηκε σε τέσσερις (4) βασικές ενότητες. Η πρώτη ενότητα (ενότητα Α) αποτελείται από πέντε ερωτήσεις (ερώτηση 1 έως ερώτηση 5), οι οποίες αποτελούν ερωτήσεις αναγνωριστικές για να συλλεχθούν τα απαραίτητα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος (φύλο, ηλικία, εκπαίδευση/ μορφωτικό επίπεδο, επάγγελμα/ απασχόληση καθώς και εάν είναι δημότες της Δράμας).

Η επόμενη ενότητα (Ενότητα Β) αποτελείται από μία μόλις ερώτηση (ερώτηση 6) η οποία στοχεύει στο να προσδιορίσει, εάν οι ερωτηθέντες γνωρίζουν τις κοινωνικές υπηρεσίες που παρέχει ο Δήμος Δράμας. Υπο-ερωτήματα επιδιώκουν να προσδιορίσουν ποιες συγκεκριμένες υπηρεσίες αναγνωρίζουν οι χρήστες και μάλιστα την προέλευση της πληροφόρησής τους (ήτοι από πού γνωρίζουν τις υπηρεσίες).

Η ενότητα Γ στοχεύει στην διερεύνηση του βαθμού ικανοποίησης των χρηστών από τις παρεχόμενες υπηρεσίες του Δήμου Δράμας. Η ενότητα αυτή αποτελείται συνολικά από επτά ερωτήσεις (ερώτηση 7 έως 13). Η ερώτηση 7 επιδιώκει να ποσοτικοποιήσουν οι χρήστες τον βαθμό ικανοποίησης χρησιμοποιώντας μία κλίμακα 5 βαθμίδων (από Καθόλου έως Πάρα Πολύ). Η επόμενη ερώτηση (ερώτηση 8) επιδιώκει – αποκλειστικά για χρήστες των υπηρεσιών – να βαθμολογήσουν τις υπηρεσίες. Οι ερωτήσεις είναι στοχευμένες σε τρεις υπο – κατηγορίες (ενημέρωση, προσβασιμότητα, παρεχόμενες υπηρεσίες). Η ερώτηση 9 είναι ανάπτυξης και επιτρέπει στον ερωτηθέντα να συμπληρώσει την άποψή του σχετικά με ότι επιθυμεί να βελτιωθεί στις κοινωνικές υπηρεσίες. Η ερώτηση 10 διερευνά το βαθμό επάρκειας που εισπράττουν οι ερωτηθέντες από τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Το ερώτημα 11 μέσω της ίδιας βαθμωτής κλίμακας, ποσοτικοποιεί την πεποίθηση των χρηστών σχετικά με τον βαθμό που συμβάλλουν οι υπηρεσίες στην βελτίωση της ποιότητας ζωής. Τέλος, τα δύο τελευταία ερωτήματα της ενότητας Γ ασχολούνται με το εάν οι υπηρεσίες απευθύνονται σε όλες τις κοινωνικές ομάδες και πού θα ήταν ιδεατό να δώσει μεγαλύτερη βαρύτητα ο Δήμος Δράμας.

Τέλος, η ενότητα Δ ασχολείται με τις προσδοκίες των χρηστών από τις παρεχόμενες κοινωνικές υπηρεσίες. Τα ερωτήματα 14 έως και 17 ασχολούνται με την ικανοποίηση των χρηστών, με ζητήματα τα οποία χρήζουν περισσότερης προσοχής, καθώς και με τους τρόπους ενημέρωσης των πολιτών. Σημειώνεται ότι ορισμένες

ερωτήσεις ενδεχομένως να επαναλαμβάνονται με διαφορετική διατύπωση, ώστε να μπορεί να γίνει ένας έμμεσος έλεγχος των απαντήσεων των ερωτηματολογίων.

Το ερωτηματολόγιο ελέγχθηκε και επανεξετάστηκε, προκειμένου να διασφαλιστεί το τελικό αποτέλεσμα. Να είναι δηλαδή για τους χρήστες κατανοητό, αλλά και φιλικό, εύκολο προς συμπλήρωση και ικανοποιητικό για τη λήψη των απαραίτητων δεδομένων (μεταβλητών) προκειμένου να πραγματοποιηθεί η περαιτέρω στατιστική ανάλυση.

4.1.4 Συλλογή Δείγματος

Η έρευνα πεδίου διεξήχθη το χρονικό διάστημα από Ιανουάριο μέχρι Μάιο του 2010 στην περιοχή της Δράμας. Η συλλογή των αναγκαίων στοιχείων πραγματοποιήθηκε με την βοήθεια ερωτηματολογίου το οποίο διανεμήθηκε στους ερωτώμενους σε έντυπη μορφή. Το δείγμα των ερωτώμενων αποτελείται αποκλειστικά από ιδιώτες και ανήλθε σε 90 άτομα. Στο τέλος συγκεντρώθηκαν συμπληρωμένα 78 ερωτηματολόγια, όμως 12 από αυτά παρουσίασαν παραλείψεις ή λάθη, τα οποία ενδεχομένως να αλλοίωναν τα αποτελέσματα και ως εκ τούτου δεν συμπεριλήφθηκαν στο τελικό δείγμα, το οποίο ανήλθε σε 64 άτομα.

4.2 Αποτελέσματα

Η ανάλυση των πρωτογενών δεδομένων, όπως αυτά προέκυψαν με την βοήθεια του συνταχθέντος ερωτηματολογίου, πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια του στατιστικού πακέτου SPSS Statistics 17.0.

4.2.1 Περιγραφική Στατιστική

Ιδιαίτερος σημαντικό είναι να διαπιστώσουμε την σύνθεση του πληθυσμού που εξετάστηκε. Χρησιμοποιώντας την εντολή Descriptive Statistics που SPSS μπορούμε να εξάγουμε τους παρακάτω πίνακες από όπου μπορούμε να σκιαγραφήσουμε το προφίλ των ατόμων που ερωτήθηκαν.

Πίνακας 6: Συχνότητα φύλου

		ΦΥΛΟ			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΑΝΔΡΑΣ	29	45,3	45,3	45,3
	ΓΥΝΑΙΚΑ	35	54,7	54,7	100,0
	Total	64	100,0	100,0	

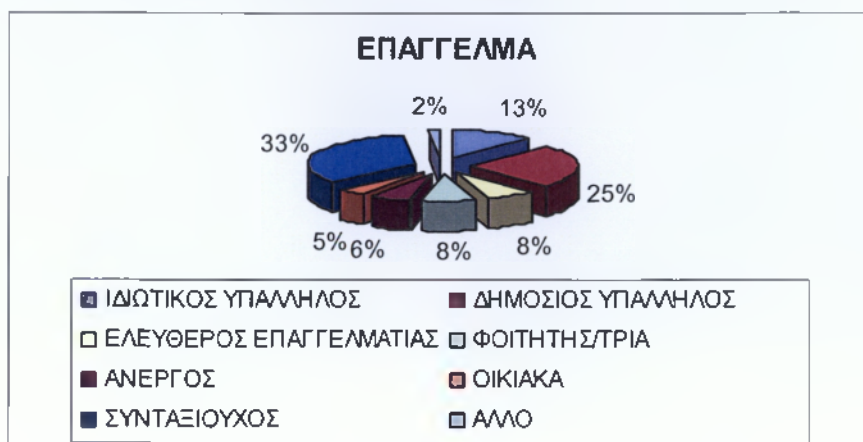
Παρατηρούμε από τον παραπάνω πίνακα συχνοτήτων, ότι τα ποσοστά μεταξύ γυναικών και ανδρών δεν διαφέρουν αισθητά στο δείγμα μας. Οι άνδρες αποτελούν το 45% περίπου του δείγματος ενώ οι γυναίκες το υπόλοιπο 55%.

Πίνακας 7: Συχνότητα ηλικίας

		ΗΛΙΚΙΑ			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	20 -25	6	9,4	9,4	9,4
	26-35	3	4,7	4,7	14,1
	36-50	32	50,0	50,0	64,1
	51-60	8	12,5	12,5	76,6
	ΑΝΩ ΤΩΝ 61	15	23,4	23,4	100,0
	Total	64	100,0	100,0	

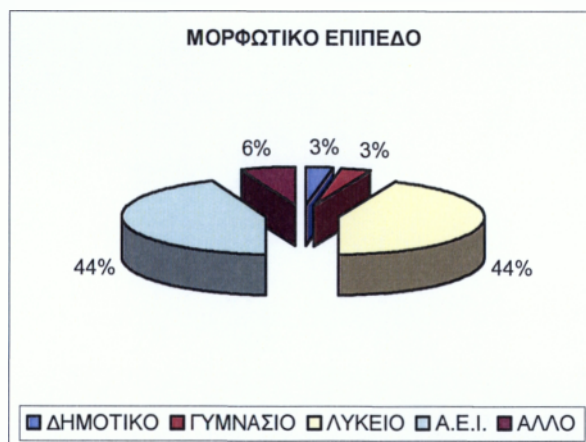
Ιδιαίτερο σημαντικό είναι η ηλικία των ερωτηθέντων. Παρατηρούμε ότι η μεγαλύτερη πλειοψηφία (αθροιστική συχνότητα) είναι άτομα τα οποία διανύουν την 4^η δεκαετία της ζωής τους και μετά. Όπως είναι αναμενόμενο, σημαντικό ποσοστό του δείγματος δηλώνει «συνταξιούχος» (34,4%). Το ποσοστό του δείγματος 25% απασχολείται στο δημόσιο τομέα, ενώ το 12,5% του δείγματος στον ιδιωτικό τομέα. Η ανάλυση του δείγματος βάσει του επαγγέλματος αναλύεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Γράφημα 1: Διάγραμμα πίτας για το επάγγελμα

Διαγραμματικά εμφανίζεται επίσης το μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων. Παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία των χρηστών έχει λάβει τουλάχιστον κάποια βασική μόρφωση (λύκειο) ή ανώτερες σπουδές (ΑΕΙ). Αυτό το στοιχείο ενδεχομένως μπορεί να φανεί χρήσιμο κατά την εξέταση του βαθμού ικανοποίησης και θα αποτελέσει αντικείμενο διερεύνησης στην συνέχεια.

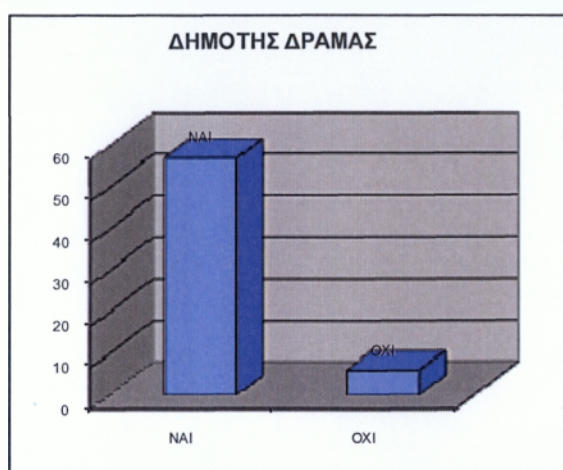
Γράφημα 2: Διάγραμμα πίτας για το μορφωτικό επίπεδο

Ένα ενδιαφέρον σημείο σχετικά με το προφίλ των ερωτηθέντων αποτελεί το στοιχείο της καταγωγής. Ιδιαίτερος θετικό για την διεξαγωγή των συμπερασμάτων μας αποτελεί το γεγονός ότι η πλειοψηφία του δείγματος είναι δημότες του Δήμου Δράμας.

Διασφαλίζεται με αυτόν τον τρόπο ότι οι ερωτηθέντες διαθέτουν την δυνατότητα και την ευκαιρία να κάνουν χρήση των υπηρεσιών και δεν αποτελούν τυχαίο δείγμα το οποίο ενδεχομένως θα αλλοίωνε τα αποτελέσματα των ερευνών μας.

Γράφημα 3: Ραβδόγραμμα για την καταγωγή

4.2.2 Ανάλυση αποτελεσμάτων

Όπως έχει ήδη προαναφερθεί, η δεύτερη ενότητα του ερωτηματολογίου που συμπληρώθηκε από τους ερωτηθέντες επιδίωκε να διερευνήσει, εάν είναι γνωστές οι παρεχόμενες κοινωνικές υπηρεσίες.

Παρατηρούμε ότι οι πλειοψηφία των ερωτηθέντων γνωρίζουν τις υπηρεσίες που παρέχει ο Δήμος Δράμας. Μόλις το 26,6% του δείγματος του παρόντος ερωτηματολογίου δεν γνώριζε ή δεν είχε ακούσει ποτέ για τις εν λόγω υπηρεσίες.

Γράφημα 4: Ραβδόγραμμα για τη γνώση των κοινωνικών υπηρεσιών

Χαρακτηριστικό θα ήταν να διερευνήσουμε τα χαρακτηριστικά των ατόμων τα οποία δήλωσαν ότι δεν γνώριζαν τις υπηρεσίες. Η παραπάνω υπόθεση μπορεί να εξεταστεί με την Crosstab Analysis. Συγκεκριμένα παρατηρούμε ότι αναλογικά με το ποσοστό συμμετοχής τους στο δείγμα, οι άνδρες παρουσιάζουν μεγαλύτερο ποσοστό άγνοιας για τις παρεχόμενες υπηρεσίες έναντι των γυναικών. Συγκεκριμένα το 64,7% των ανδρών έναντι του 38% των γυναικών δεν γνωρίζουν τις παρεχόμενες υπηρεσίες.

Πίνακας 8: Η γνώση των κοινωνικών υπηρεσιών σχετικά με το φύλο

ΓΝΩΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ * ΦΥΛΟ Crosstabulation

		ΦΥΛΟ		Total
		ΑΝΔΡΑΣ	ΓΥΝΑΙΚΑ	
ΓΝΩΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	ΝΑΙ	18	29	47
	ΟΧΙ	11	6	17
Total		29	35	64

Ιδιαίτερος χαρακτηριστικό αποτελεί το γεγονός ότι σχεδόν το σύνολο του δείγματος, το οποίο δηλώνει άγνοια των υπηρεσιών έχει λάβει κάποια ανώτερη εκπαίδευση. Το 76,4% του δείγματος το οποίο δεν γνωρίζει τις υπηρεσίες είναι κάτοχος τίτλου κάποιου ανώτερου εκπαιδευτικού ιδρύματος.

Πίνακας 9: Η γνώση των κοινωνικών υπηρεσιών σχετικά με την εκπαίδευση

ΓΝΩΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ * ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ Crosstabulation

Count	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ					Total
	ΔΗΜΟΤΙΚΟ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ	ΛΥΚΕΙΟ	Α.Ε.Ι.	ΆΛΛΟ	
ΓΝΩΣΗ_ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ_ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΝΑΙ	2	2	24	15	4	47
OXI	0	0	4	13	0	17
Total	2	2	28	28	4	64

Συνδυάζουμε την παραπάνω παρατήρηση με την πληροφόρηση που εξάγουμε από τον παρακάτω πίνακα. Συγκεκριμένα, παρατηρούμε ότι οι πλειοψηφία των κατόχων ενός τίτλου ΑΕΙ απασχολείται στον ευρύτερο δημόσιο τομέα (δημόσιος υπάλληλος), περίπου ένας στους τρεις. Δεδομένου ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι – κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας – χαρακτηρίζονται ως ικανοποιητικά αμειβόμενοι, ενδεχομένως να μπορούσαμε να συνδυάσουμε εισοδηματικά κριτήρια για την συσχέτιση του μορφωτικού επιπέδου με την γνώση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Η έλλειψη όμως μετρίσιμων στοιχείων για την μεταβλητή αυτή (εισόδημα) δεν μας επιτρέπει την περαιτέρω ανάλυση.

Πίνακας 10: Διασταύρωση τιμών εκπαίδευσης και απασχόλησης

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ * ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ Crosstabulation

	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ								Total
	ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΣ	ΦΟΙΤΗΤΗΣ/ΤΡΙΑ	ΑΝΕΡΓΟΣ	ΟΙΚΙΑΚΑ	ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΣ	ΆΛΛΟ	
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟ	1	0	0	0	0	0	1	0	2
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	1	0	0	0	0	1	0	0	2
ΛΥΚΕΙΟ	2	4	3	0	2	2	15	0	28
Α.Ε.Ι.	3	10	2	5	2	0	5	1	28
ΆΛΛΟ	1	2	0	0	0	0	1	0	4
Total	8	16	5	5	4	3	22	1	64

Αντιθέτως, βάσει των δεδομένων στοιχείων και μεταβλητών, με την βοήθεια του Correlation Analysis διαπιστώνουμε ότι η μοναδική μεταβλητή, η οποία σχετίζεται στατιστικά με την γνώση των παρεχόμενων υπηρεσιών είναι η ηλικία.

Πίνακας 11: Συσχετίσεις

		Correlations					
		ΦΥΛΟ	ΗΛΙΚΙΑ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	ΔΗΜΟΤΗΣ_ΔΡΑΜΑΣ	ΓΝΩΣΗ_ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ_ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ
ΦΥΛΟ	Pearson	1	-.016	.143	-.137	.103	-.20
	Correlation						
	Sig. (2-tailed)		.903	.260	.282	.421	.00
	N	64	64	64	64	63	63
ΗΛΙΚΙΑ	Pearson	-.016	1	-.387**	.557**	-.073	-.398**
	Correlation						
	Sig. (2-tailed)	.903		.002	.000	.571	.00
	N	64	64	64	64	63	63
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	Pearson	.143	-.387**	1	-.214	.099	.22
	Correlation						
	Sig. (2-tailed)	.260	.002		.089	.441	.07
	N	64	64	64	64	63	63
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Pearson	-.137	.557**	-.214	1	-.129	-.16
	Correlation						
	Sig. (2-tailed)	.282	.000	.089		.312	.15
	N	64	64	64	64	63	63
ΔΗΜΟΤΗΣ_ΔΡΑΜΑΣ	Pearson	.103	-.073	.099	-.129	1	-.06
	Correlation						
	Sig. (2-tailed)	.421	.571	.441	.312		.61
	N	63	63	63	63	63	63
ΓΝΩΣΗ_ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ_ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	Pearson	-.234	-.398**	.225	-.164	-.065	1
	Correlation						

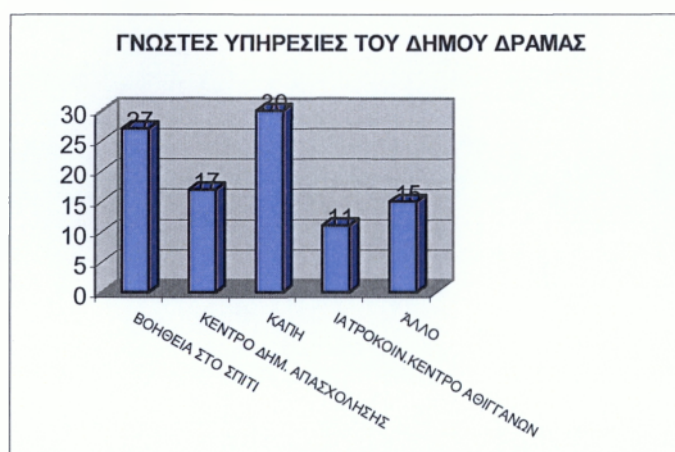
Sig. (2-tailed)	,062	,001	,073	,197	,612
N	64	64	64	64	63

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Από τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνουμε ότι η ηλικία σχετίζεται στατιστικώς με την γνώση των υπηρεσιών με επίπεδο σημαντικότητας 1%. Όλες οι υπόλοιπες μεταβλητές (φύλο, εκπαίδευση, απασχόληση, δημότης Δράμας) δεν σχετίζονται στατιστικώς με την μεταβλητή γνώση υπηρεσιών.

Σχετικά με τις πιο γνωστές υπηρεσίες παρατηρούμε ότι είναι το ΚΑΠΗ Δράμας και το Πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι». Λιγότερο γνωστό είναι το Ιατροκοινωνικό Κέντρο για Αθίγγανους και το Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών.

Γράφημα 5: Ραβδόγραμμα για τις γνωστές υπηρεσίες του Δήμου Δράμας

Όπως ήταν αναμενόμενο, από τα παραπάνω αναφερόμενα προγράμματα, το μοναδικό το οποίο σχετίζεται με την ηλικία είναι το ΚΑΠΗ Δράμας. Μάλιστα οι δύο μεταβλητές σχετίζονται στατιστικώς με επίπεδο σημαντικότητας 1%. Το αποτέλεσμα αυτό δεν μας εκπλήσσει λόγω της φύσης της κοινωνικής παροχής των ΚΑΠΗ ήτοι απευθύνονται σε συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες και όχι το σύνολο του ερωτηθέντος πληθυσμού. Επιπλέον, τα ΚΑΠΗ σχετίζονται στατιστικώς με το φύλο του ερωτηθέντος με επίπεδο σημαντικότητας 5%.

Πίνακας 12: Συσχετίσεις

Correlations

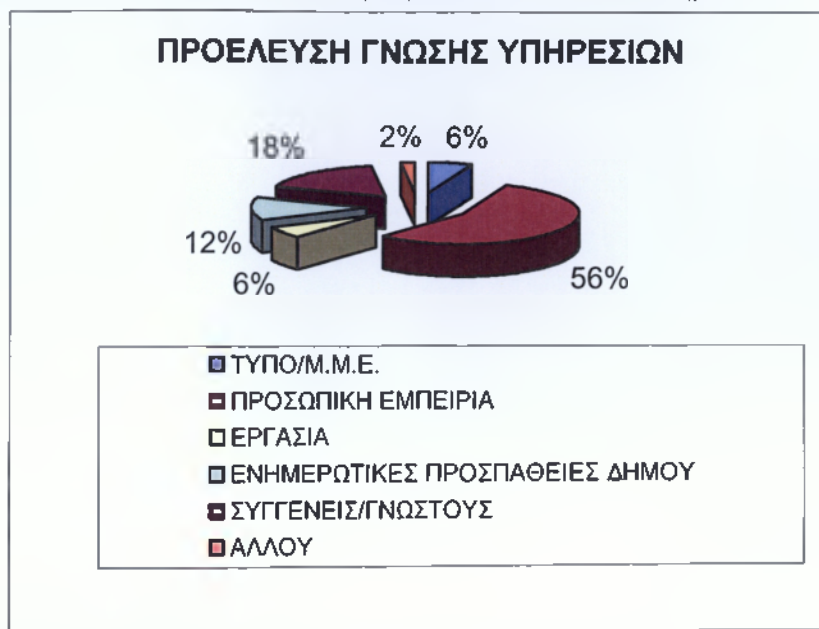
	ΦΥΛΟ	ΗΛΙΚΙΑ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ_ΣΤΟ_ΣΠΙΤΙ	ΚΕΝΤΡΟ_ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ_ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΚΑΠΗ	ΙΑΤΡΟΚΟΙΝΩΝΙΚΟ_ΚΕΝΤΡΟ_ΑΘΙΓΤΑΝΩΝ
ΦΥΛΟ Pearson Correlation	1	-,016	-,243		-,168	-,055
Sig. (2-tailed)		,903	,074		,220	,688
N	64	64	55		55	55
ΗΛΙΚΙΑ Pearson Correlation	-,016	1	-,212		,114	-,063
Sig. (2-tailed)	,903		,120		,409	,649
N	64	64	55		55	55
N	55	55	55		55	55

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

Η πλειοψηφία του δείγματος που δηλώνει ότι γνωρίζει τις παρεχόμενες κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου, προέρχεται από προσωπική εμπειρία, ήτοι η πλειοψηφία αυτή έχει κάνει χρήση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Μάλιστα το ποσοστό αυτό αντιπροσωπεύει το 56% του δείγματος. Αντίθετα με μικρότερο ποσοστό η γνώση προέρχεται από συγγενείς ή γνωστούς (18%) ενώ ένα μικρότερο ποσοστό προέρχεται από ενημερωτικές προσπάθειες του Δήμου (12%). Ποσοστά κάτω του 10% συγκέντρωσαν ο τύπος /ΜΜΕ, η εργασία και οι λοιπές πηγές. Τα παραπάνω απεικονίζονται στον παρακάτω πίνακα.

Γράφημα 6: Διάγραμμα πίτας για την προέλευση γνώσης υπηρεσιών

Τα παραπάνω αποτελέσματα επισφραγίζουν την άποψη της πλειοψηφίας των πολιτών, η οποία είναι ότι η ενημέρωση που έχουν είναι μέτρια έως περιορισμένη. Διαφαίνεται ότι οι πολίτες δεν είναι ευχαριστημένοι με τον βαθμό ενημέρωσής τους από τα ΜΜΕ ή τον τοπικό τύπο.

Γράφημα 7: Ραβδόγραμμα βαθμού ενημέρωσης των πολιτών

Συνακόλουθα κρίνεται ότι ο βαθμός προβολής των δραστηριοτήτων αυτών είναι φτωχός και ελλιπέστατος. Η πλειοψηφία του δείγματος χαρακτηρίζει το βαθμό προβολής των δραστηριοτήτων ως λίγο ή μέτριο το οποίο αποτυπώνει τον χαμηλό βαθμό ικανοποίησης από την ενημέρωση που παρέχει ο Δήμος Δράμας.

Γράφημα 8: Ραβδόγραμμα για την προβολή των παρεχόμενων υπηρεσιών

Ενδεχομένως, ακριβώς επειδή η ενημέρωση και ο τύπος δεν παίζει σήμερα σημαντικό ρόλο στην ενημέρωση των πολιτών (όπως αποδεικνύεται από

τον παραπάνω πίνακα), οι ερωτηθέντες θα επιθυμούσαν να γίνεται καλύτερη προβολή μέσω αυτών των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Συγκεκριμένα το 82% περίπου του δείγματος θα επιθυμούσε να ενημερώνετε καθημερινά μέσω του τύπου. Αντίθετα το υπόλοιπο 18% του δείγματος θα επιθυμούσε η προβολή των υπηρεσιών να γίνεται μέσω εκδηλώσεων που θα πραγματοποιούνταν στην πόλη της Δράμας.

Πίνακας 13: Συχνότητες επιθυμητών τρόπων ενημέρωσης πολιτών

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid M.M.E.	52	81,3	81,3	81,3
ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ	12	18,8	18,8	100,0
Total	64	100,0	100,0	

Έχοντας αναλύσει τα κύρια περιγραφικά στοιχεία του δείγματος αλλά και την γνώση τους γύρω από τις κοινωνικές υπηρεσίες το κύριο ερώτημα το οποίο θα μας απασχολήσει στην παρούσα υποενότητα είναι ο βαθμός ικανοποίησης των πολιτών από τις παρεχόμενες κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου Δράμας. Οι πολίτες εκτός από την ελλιπή ενημέρωση δηλώνουν ανικανοποίητοι από τις παρεχόμενες υπηρεσίες του Δήμου Δράμας. Το 48% του δείγματος δηλώνει από καθόλου έως μέτρια ικανοποιημένος με τις κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου Δράμας. Το ποσοστό αυτό κρίνεται ιδιαίτερα υψηλό και χρήζει περαιτέρω ανάλυσης, διερεύνησης αλλά και εξέτασης. Η Crosstabulation Analysis μας επιτρέπει να αποτυπώσουμε ότι η μέτρια

αξιολόγηση του βαθμού ικανοποίησης των κοινωνικών υπηρεσιών δεν σχετίζεται με το φύλο. Τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες δηλώνουν τον χαμηλό βαθμό ικανοποίησής τους από τις κοινωνικές υπηρεσίες του δήμου τους.

Γράφημα 9: Ραβδόγραμμα βαθμού ικανοποίησης πολιτών

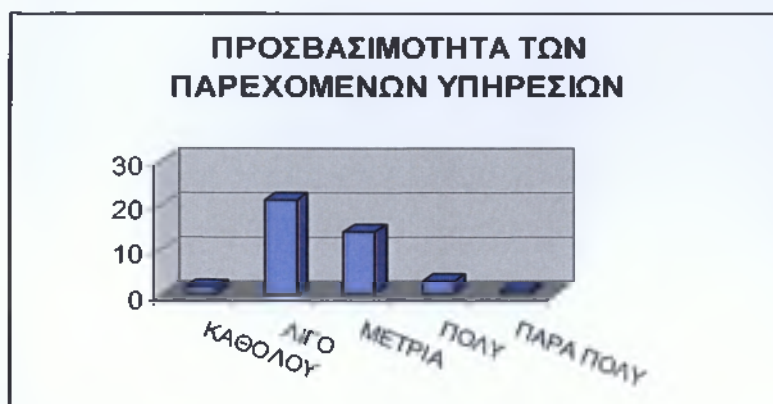
Από τον παρακάτω πίνακα διαπιστώνουμε ότι η μοναδική ηλικιακή ομάδα η οποία χαρακτηρίζει τις παρεχόμενες κοινωνικές υπηρεσίες ως υψηλές (πολύ ικανοποιημένοι ή πάρα πολύ) είναι αποκλειστικά η ομάδα των 36-50. Αντιθέτως πιο σκληροί κριτές διαφαίνονται τα άτομα μικρότερης ηλικίας (20-25), που στο σύνολό τους βαθμολογούν κάτω του μετρίου τις υπηρεσίες του Δήμου.

Πίνακας 14: Διασταύρωση τιμών βαθμού ικανοποίησης και ηλικίας

ΒΑΘΜΟΣ_ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ * ΗΛΙΚΙΑ Crosstabulation

Count		ΗΛΙΚΙΑ					Total
		20 -25	26-35	36-50	51-60	ΑΝΩ ΤΩΝ 61	
ΒΑΘΜΟΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΚΑΘΟΛΟΥ	1	0	2	1	0	4
	ΛΙΓΟ	2	0	8	0	2	12
	ΜΕΤΡΙΑ	3	3	9	5	11	31
	ΠΟΛΥ	0	0	10	2	1	13
	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	0	0	3	0	1	4
Total		6	3	32	8	15	64

Γράφημα 10: Ραβδόγραμμα για την προσβασιμότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών

Σχετικά με την προσβασιμότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών παρατηρούμε μία παρόμοια εικόνα. Βάσει του σχεδιαγράμματος, η συντρι-

πτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων κρίνουν ότι οι παρεχόμενες υπηρεσίες δεν χαρακτηρίζονται από ευκολία στην πρόσβαση. Από την άλλη πλευρά, παρατηρείται – όσοι τελικά καταφέρνουν να έχουν πρόσβαση στις παρεχόμενες κοινωνικές υπηρεσίες – ότι δηλώνουν σχετικά ευχαριστημένοι με την ευκολία με την οποία μπορεί ο κάθε πολίτης να κάνει χρήση των υπηρεσιών. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων για μία ακόμα φορά δηλώνει την αδυναμία του Δήμου κάνει τις παρεχόμενες υπηρεσίες εύκολα προσβάσιμες για άτομα με κάποια κινητικά προβλήματα, αλλά και εύκολες στην χρήση. Βέβαια παρά το γεγονός ότι οι υπηρεσίες χαρακτηρίζονται δυσπρόσιτες για άτομα με κινητικά προβλήματα, οι παρεχόμενες βοήθειες στα άτομα με ειδικές ανάγκες χαρακτηρίζονται από σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων (15%) ως ιδιαίτερας ικανοποιητικές.

Γράφημα 11: Ραβδόγραμμα για την ευκολία χρήσης των υπηρεσιών

Γράφημα 12: Ραβδόγραμμα για την προσβασιμότητα του χώρου

Από την Crosstabulation analysis γίνεται ξεκάθαρο ότι η προσβασιμότητα των υπηρεσιών διαφέρει ανάλογα με την ηλικία του ερωτηθέντος. Συγκεκριμένα οι σχετικά νεαρές ηλικίες καθώς και οι ηλικίες άνω των 50 χαρακτηρίζουν την προσβασιμότητα των υπηρεσιών ως μέτρια ή κάτω από την μέτρια. Αντίθετα το δείγμα το οποίο διαφαίνεται να χαίρει εύκολης πρόσβασης στις υπηρεσίες είναι αποκλειστικά η ηλικία των 36-50. Το ίδιο ακριβώς αποτέλεσμα διαφαίνεται και με την εξέταση της μεταβλητής «ευκολία στην πρόσβαση».

Πίνακας 15: Διασταύρωση τιμών της ηλικίας και της προσβασιμότητας των υπηρεσιών.

ΗΛΙΚΙΑ * ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ_ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ Crosstabulation

Count

	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ_ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ					Total
	ΛΙΓΟ	ΜΕΤΡΙΑ	ΠΟΛΥ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	33	
ΗΛΙΚΙΑ 20 -25	1	1	0	0	0	2
26-35	1	1	1	0	0	3
36-50	3	9	6	4	0	22
51-60	1	4	2	0	0	7
ΑΝΩ ΤΩΝ 61	6	7	0	0	1	14
Total	12	22	9	4	1	48

Συμπληρωματικά με τα παραπάνω αναφερόμενα στοιχεία συμπληρώνουμε ότι η εξέταση Correlation Analysis μας επέτρεψε να εξετάσουμε εάν οι δύο μεταβλητές (προσβασιμότητα υπηρεσιών και ευκολίες χρήσης) εάν σχετίζονται στατιστικώς με τα περιγραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος. Συγκεκριμένα παρατηρούμε ότι μόνο η

εκπαίδευση διαπιστώνεται να σχετίζεται στατιστικώς με την ευκολία χρήσης των υπηρεσιών με επίπεδο σημαντικότητας 1%.

Πίνακας 16: Συσχέτιση μεταξύ της προσβασιμότητας των χώρων και της ευκολίας χρήσης υπηρεσιών με το φύλο, την ηλικία, την εκπαίδευση και την απασχόληση.

		Correlation			
		ΦΥΛΟ	ΗΛΙΚΙΑ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ_ΧΩΡΩΝ	Pearson	,268	-,298	,097	-,153
	Correlation				
	Sig. (2-tailed)	,090	,058	,546	,340
	N	41	41	41	41
ΕΥΚΟΛΙΑ_ΧΡΗΣΗΣ_ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	Pearson	,129	,134	,314*	,124
	Correlation				
	Sig. (2-tailed)	,378	,360	,028	,395
	N	49	49	49	49

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Σχετικά με την ποιότητα των υπηρεσιών παρατηρούμε πιο ενθαρρυντικά αποτελέσματα. Τόσο η ποιότητα των κοινωνικών λειτουργών όσο και των παιδικών σταθμών κρίνεται από την πλειοψηφία του δείγματος ως πολύ ικανοποιητική έως πάρα πολύ ικανοποιητική.

Γράφημα 13: Ραβδόγραμμα για την ποιότητα των κοινωνικών λειτουργών

Γράφημα 14: Ραβδόγραμμα για την ποιότητα των παιδικών σταθμών

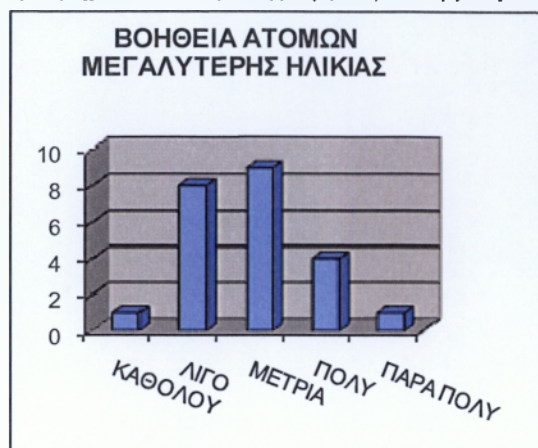

Τα σημεία στα οποία παρατηρούμε μία αδυναμία είναι σαφέστατα στο Κέντρο Ενημέρωσης και Πρόληψης του Δήμου Δράμας αλλά οι παρεχόμενες υπηρεσίες από το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» το οποίο απευθύνεται σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας. Τα παραπάνω αποτελέσματα περιγράφονται μέσα από τους παρακάτω πίνακες.

Γράφημα 15: Ραβδόγραμμα για τις υπηρεσίες κέντρου ενημέρωσης / πρόληψης

Γράφημα 16: Ραβδόγραμμα για τη βοήθεια ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας

Η σημαντικότερη εξέταση του βαθμού ικανοποίησης των χρηστών προέρχεται από την εξέταση όλων των παραπάνω αναφερόμενων μεταβλητών που ποσοτικοποιούν το βαθμό ικανοποίησης των χρηστών και έχουν χωριστεί σε τρεις κατηγορίες (ενημέρωση, προσβασιμότητα, παρεχόμενες υπηρεσίες). Για να επιτευχθεί αυτό πραγματοποιήθηκε μία ανάλυση Correlation μεταξύ τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι όλες οι ενδιάμεσες μεταβλητές που εξετάστηκαν δεν σχετίζονται στατιστικώς με την μεταβλητή βαθμός ικανοποίησης των πολιτών. Συγκεκριμένα οι μεταβλητές που δεν σχετίζονται είναι η προσβασιμότητα των υπηρεσιών, η ευκολία χρήσης των υπηρεσιών, η ποιότητα της παρεχόμενης βοήθειας, η βοήθεια προς άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (Βοήθεια στο σπίτι), η ποσότητα των εκδηλώσεων του ΚΑΠΗ Δράμας αλλά και η ποιότητα των παιδικών σταθμών. Αντιθέτως, στατιστικώς με επίπεδο σημαντικότητας 5% σχετίζονται οι εξής μεταβλητές: βαθμός ενημέρωσης πολιτών, προσβασιμότητα των χώρων από άτομα με κινητικά προβλήματα, η βοήθεια που παρέχουν τα ΚΑΠΗ Δράμας και η ποιότητα των διενεργούμενων εκδηλώσεών τους. Με επίπεδο σημαντικότητας 1% σχετίζονται οι μεταβλητές: προβολή των υπηρεσιών, ποιότητα της παρεχόμενης ενίσχυσης, η εξυπηρέτηση και η υπηρεσία του Κέντρου Ενημέρωσης και Πρόληψης του Δήμου Δράμας, καθώς και οι υπηρεσίες προς άτομα με ειδικές ανάγκες.

Πίνακας 17: Συσχέτιση του βαθμού ικανοποίησης με διάφορες μεταβλητές των υπηρεσιών.

Correlations		
		ΒΑΘΜΟΣ_ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΒΑΘΜΟΣ_ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ_ΠΟΛΙΤΩΝ	Pearson Correlation	,333*
	Sig. (2-tailed)	,019
	N	49
ΠΡΟΒΟΛΗ_ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	Pearson Correlation	,387**
	Sig. (2-tailed)	,006
	N	49
ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ_ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	Pearson Correlation	,068
	Sig. (2-tailed)	,648
	N	48
ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ_ΧΩΡΩΝ	Pearson Correlation	,343*
	Sig. (2-tailed)	,028
	N	41
ΕΥΚΟΛΙΑ_ΧΡΗΣΗΣ_ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	Pearson Correlation	,143
	Sig. (2-tailed)	,328
	N	49
ΠΟΙΟΤΗΤΑ_ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	Pearson Correlation	,690**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	49
ΠΟΙΟΤΗΤΑ_ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ_ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ	Pearson Correlation	,549**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	48
ΠΟΙΟΤΗΤΑ_ΒΟΗΘΕΙΑΣ	Pearson Correlation	,073
	Sig. (2-tailed)	,625
	N	47
ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ	Pearson Correlation	,422**
	Sig. (2-tailed)	,004
	N	46

ΥΠΗΡ_ΚΕΝΤΡΟΥ_ΕΝΗΜ_ΠΡΟΛ	Pearson Correlation	,637**
	Sig. (2-tailed)	,008
	N	16
ΒΟΗΘΕΙΑ_ΚΑΠΗ	Pearson Correlation	,452*
	Sig. (2-tailed)	,020
	N	26
ΒΟΗΘΕΙΑ_ΑΤΟΜΩΝ_ΜΕΓΑΛ_ΗΛΙΚΙΑΣ	Pearson Correlation	,255
	Sig. (2-tailed)	,240
	N	23
ΠΟΙΟΤΗΤΑ_ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ_ΚΑΠΗ	Pearson Correlation	,467*
	Sig. (2-tailed)	,016
	N	26
ΠΟΣΟΤΗΤΑ_ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ_ΚΑΠΗ	Pearson Correlation	,355
	Sig. (2-tailed)	,075
	N	26
ΒΟΗΘΕΙΑ_ΑΤΟΜΩΝ_ΕΙΔ_ΑΝΑΓΚΩΝ	Pearson Correlation	,584**
	Sig. (2-tailed)	,005
	N	21
ΠΟΙΟΤΗΤΑ_ΠΑΙΔΙΚΩΝ_ΣΤΑΘΜΩΝ	Pearson Correlation	,423
	Sig. (2-tailed)	,071
	N	19

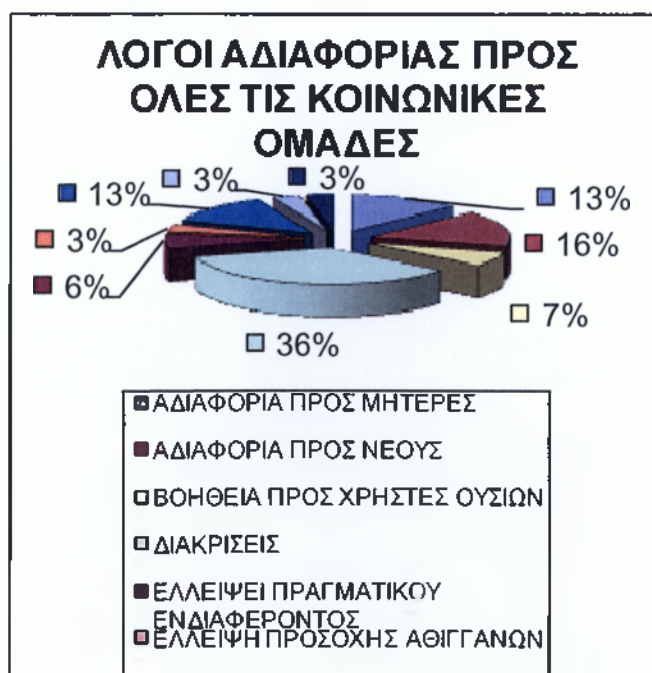
Δεδομένου ότι οι ερωτηθέντες αποδεικνύουν περίτρανα ότι οι κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου βελτιώνουν έως ένα βαθμό την ποιότητα ζωής τους, κρίνεται σημαντικό να διερευνηθούν ποιες είναι οι πτυχές, οι οποίες δεν χαίρουν την δέουσα προσοχή από τον Δήμο Δράμας.

Γράφημα 17: Ραβδόγραμμα για το βαθμό βελτίωσης της ποιότητας ζωής

Συγκεκριμένα παρατηρείται ότι οι παρεχόμενες κοινωνικές υπηρεσίες δεν αγκαλιάζουν το σύνολο της κοινωνίας αλλά ορισμένες κοινωνικές ομάδες παραγκωνίζονται. Οι κυριότεροι τομείς οι οποίοι θα έπρεπε να ενισχυθούν και παράλληλα οι λόγοι που υφίσταται η αδικία μεταξύ των κοινωνικών ομάδων διατυπώνονται από τους ερωτηθέντες και παρουσιάζονται στο παρακάτω γράφημα.

Γράφημα 18: Διάγραμμα πίτας για τους λόγους αδιαφορίας προς όλες τις κοινωνικές ομάδες.

Οι προτάσεις οι οποίες διατυπώνονται από το δείγμα είναι ποικίλες. Ορισμένες από αυτές είναι οι εξής:

- Το 82,8% του δείγματος θα ήθελε να ενισχυθούν οικονομικά οι ασθενέστερες ομάδες
- Το 51% του δείγματος θα επιθυμούσε να γίνουν συμβουλευτικές ενέργειες
- Το 54,% του δείγματος κρίνει σημαντικό να αναπτυχθούν περιβαλλοντικά ζητήματα

Από την άλλη μεριά βέβαια,

- Το 72% του δείγματος δεν θεωρεί αποτελεσματική την λύση της διοργάνωσης και διεξαγωγής σεμιναρίων
- Το 59,4% κρίνει ότι η προσχολική αγωγή δεν αποτελεί άμεση προτεραιότητα του Δήμου

Τα σημεία τα οποία θα αποτελούσαν αξιόλογες προτάσεις για αλλαγή στις παρεχόμενες υπηρεσίες του Δήμου Δράμας, όπως διαπιστώθηκαν από την παρούσα έρευνα συνοψίζονται στο παρακάτω διάγραμμα.

Γράφημα 19: Γράφημα για τις προτάσεις πολιτών για βελτίωση παροχών

5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην παρούσα εργασία διερευνήσαμε τις κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου Δράμας αλλά και το βαθμό ικανοποίησης των δημοτών από αυτές τις υπηρεσίες. Όπως προκύπτει από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας, οι πολίτες της Δράμας δεν είναι απόλυτα ικανοποιημένοι από τις παρεχόμενες υπηρεσίες του Δήμου Δράμας. Η αιτία της μη ικανοποίησής τους μπορεί να συνοψιστεί σε τρεις βασικές κατηγορίες: ενημέρωση – προσβασιμότητα – υπηρεσίες. Δεδομένου όμως ότι είναι κοινώς αποδεκτό, ότι οι παρεχόμενες κοινωνικές υπηρεσίες έχουν την δυνατότητα να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής των πολιτών, είναι ευτυχές το γεγονός ότι οι πολίτες της Δράμας είναι δραστήριοι και έχουν να προτείνουν λύσεις τόσο στον τρόπο που θα ήθελαν να ενημερώνονται όσο και στους τομείς που θα επιθυμούσαν να δουν κάποια βελτίωση ή προσθήκη, όπως είναι η οικονομική ενίσχυση των οικονομικά ασθενέστερων ατόμων, η ανάπτυξη περιβαλλοντικών ζητημάτων, πρόληψη ναρκωτικών, φροντίδα ατόμων με κινητικά προβλήματα κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γετίμης, Π. & Γράβαρης, Δ.Ν. επιμ., 1993. *Κοινωνικό κράτος και κοινωνική πολιτική: η σύγχρονη προβληματική*. Αθήνα: Θεμέλιο.

Εγχειρίδιο για την υποστήριξη και την λειτουργία των Ιατροκοινωνικών Κέντρων για Αθίγανους Δήμου Δράμας

Ενημερωτικά φυλλάδια για το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι – Μονάδες Κοινωνικής Μέριμνας» Δήμου Δράμας

Ενημερωτικά φυλλάδια για την Κοινωνική Υπηρεσία Δήμου Δράμας

Ενημερωτικά φυλλάδια για το Κέντρο Ενημέρωσης και Πρόληψης

Ενημερωτικό φυλλάδιο για το Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Δήμου Δράμας

Ενημερωτικά φυλλάδια για τους Παιδικούς – Βρεφονηπιακούς Σταθμούς Δήμου Δράμας

Ενημερωτικά φυλλάδια για το Κέντρο Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων (Κ.Α.Π.Η) Δήμου Δράμας

Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (Αρ. Φύλλου 67/3-02-1994)

Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (Αρ. Φύλλου 1896/29-12-2006)

Περιοδική έκδοση του ΚΑΠΗ Καλαμαριάς «Οι αΚΑΠΗλευτοι», έτος 4^ο τεύχος 15ο

Στασινοπούλου, Ό., 2003. *Κράτος πρόνοιας*. 2η έκδ. Αθήνα: Gutenberg.

Σακελλαρόπουλος, Θ., 1993. *Ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική*. Αθήνα: Κριτική.

Gough, I., 2008. *Η πολιτική οικονομία του κοινωνικού κράτους*. Αθήνα: Σαββάλας.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

www.drama.gr

www.dhmosdramas.gr

Παραρτήματα

Α. Νομός Δράμας

Πίνακας Α1: Πληθυσμός κατά φύλλο και ομάδες ηλικιών (Ελληνική απογραφή 2001)

Ομάδες ηλικιών	Αμφότερον των φύλων	Άρρενες	Θήλιες
6.2 ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ	103.975	51.107	52.868
0-4	5.285	2.657	2.628
5-9	5.544	2.836	2.708
10-14	5.738	3.016	2.722
15-19	6.592	3.529	3.063
20-24	6.535	3.353	3.182
25-29	6.914	3.543	3.371
30-34	7.661	3.766	3.895
35-39	7.172	3.514	3.658
40-44	7.090	3.604	3.486
45-49	6.234	3.238	2.996
50-54	5.959	2.951	3.008
55-59	4.658	2.131	2.527
60-64	7.523	3.413	4.110
65-69	8.219	3.779	4.440
70-74	7.322	3.530	3.792
75-79	2.870	1.281	1.589
80-84	1.398	537	861
85+	1.261	429	832
α. ΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	65.589	32.031	33.558
0-4	3.584	1.797	1.787
5-9	3.692	1.875	1.817
10-14	3.811	1.993	1.818
15-19	4.447	2.419	2.028
20-24	4.262	2.163	2.099
25-29	4.504	2.303	2.201
30-34	5.144	2.488	2.656
35-39	4.773	2.254	2.519
40-44	4.676	2.295	2.381
45-49	4.059	2.104	1.955
50-54	3.746	1.842	1.904
55-59	2.873	1.318	1.555
60-64	4.253	1.913	2.340
65-69	4.543	2.069	2.474
70-74	4.060	1.887	2.173
75-79	1.701	767	934
80-84	768	299	469
85+	693	245	448
β. ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	38.386	19.076	19.310
0-4	1.701	860	841
5-9	1.852	961	891
10-14	1.927	1.023	904
15-19	2.145	1.110	1.035
20-24	2.273	1.190	1.083
25-29	2.410	1.240	1.170
30-34	2.517	1.278	1.239
35-39	2.399	1.260	1.139
40-44	2.414	1.309	1.105
45-49	2.175	1.134	1.041
50-54	2.213	1.109	1.104
55-59	1.785	813	972
60-64	3.270	1.500	1.170
65-69	3.676	1.710	1.966
70-74	3.262	1.643	1.619
75-79	1.169	514	655
80-84	630	238	392
85+	693	245	448

Πίνακας Α2. Οικονομικώς ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός κατά φύλλο και ομάδες ηλικιών

Φύλο Ομάδες ηλικιών	Οικονομικώς ενεργοί				Οικονομικώς μη ενεργοί
	Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι		
			Σύνολο	Από αυτούς «νέοι»	
6.2 ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ					
Αμφοτέρων των φύλων	38819	31797	7022	3193	52748
10-14	44	0	44	44	5613
15-19	1023	392	631	557	5427
20-24	4095	2532	1563	1203	2259
25-29	5258	3978	1280	680	1517
30-34	5822	4787	1035	384	1629
35-39	5461	4702	759	219	1552
40-44	5194	4650	544	67	1765
45-49	4341	3893	448	28	1772
50-54	3447	3057	390	11	2386
55-59	1899	1664	235	0	2653
60-64	1501	1408	93	0	5898
65-69	472	472	0	0	7709
70-74	246	246	0	0	7045
75+	16	16	0	0	5523
Άρρενες	24410	20611	3799	1717	20377
10-14	28	0	28	28	2954
15-19	629	265	364	321	2823
20-24	2420	1586	834	668	860
25-29	3213	2531	682	367	296
30-34	3483	2923	560	209	179
35-39	3271	2842	429	121	157
40-44	3246	2984	262	3	273
45-49	2853	2610	243	0	333
50-54	2348	2107	241	0	536
55-59	1321	1165	156	0	744
60-64	1062	1062	0	0	2271
65-69	345	345	0	0	3388
70-74	177	177	0	0	3331
75+	14	14	0	0	2232
Θήλεις	14409	11186	3223	1476	32371
10-14	16	0	16	16	2659
15-19	394	127	267	236	2604
20-24	1675	946	729	535	1399
25-29	2045	1447	598	313	1221
30-34	2339	1864	475	175	1450
35-39	2190	1860	330	98	1395
40-44	1948	1666	282	64	1492
45-49	1488	1283	205	28	1439
50-54	1099	950	149	11	1850
55-59	578	499	79	0	1909
60-64	439	346	93	0	3627
65-69	127	127	0	0	4321
70-74	69	69	0	0	3714
75+	2	2	0	0	3291

B.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Παρακαλούμε να αφιερώσετε λίγο χρόνο για τη συμπλήρωση του παρακάτω ερωτηματολογίου. Ο σκοπός του είναι αποκλειστικά για ερευνητικούς σκοπούς ενώ θα τηρηθεί απόλυτη εχεμύθεια.

Ενότητα Α - Προσωπικές Ερωτήσεις

(Παρακαλώ σημειώσατε με X το σωστό πεδίο)

1. Φύλο

Ανδρας Γυναίκα

2. Ηλικία

Έως 19 20-25 26-35

36-50 51-60 Άνω των 61

3. Εκπαίδευση - Μορφωτικό Επίπεδο

Δημοτικό Γυμνάσιο Λύκειο

A.E.I. Άλλο

4. Απασχόληση

Ιδιωτικός Υπάλληλος Δημόσιος Υπάλληλος

Ελεύθερος Επαγγελματίας Φοιτητής/Φοιτήτρια

Άνεργος Οικιακά

Συνταξιούχος Άλλο

5. Είστε δημότης Δράμας;

Ναι Όχι

Εάν όχι, διαμένετε στη Δράμα; Ναι Όχι

Εάν ναι, για ποιο λόγο (π.χ. επαγγελματικό, σπουδές κ.τ.λ.)

Ενότητα Β- Γνώση των παρεχόμενων Κοινωνικών Υπηρεσιών

(Παρακαλώ σημειώσατε με X το σωστό πεδίο)

6. Γνωρίζετε ποιες κοινωνικές υπηρεσίες προσφέρει ο Δήμος Δράμας;

Ναι Όχι

- Εάν ναι, ποιες παρεχόμενες υπηρεσίες γνωρίζετε (Σημειώσατε όσα X επιθυμείτε) :

Πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι»	☐
Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών	☐
Κ.Α.Π.Η. Δράμας	☐
Ιατροκοινωνικό Κέντρο για Αθίγγανους	☐
Άλλο	☐

- Από πού γνωρίζετε τις παρεχόμενες υπηρεσίες του Δήμου Δράμας (Σημειώστε όσα Χ επιθυμείτε);

Από τύπο/ Μ.Μ.Ε.	
Από προσωπική εμπειρία (χρήση των υπηρεσιών)	
Εργάζομαι εκεί	
Από ενημερωτικές προσπάθειες του Δήμου	
Από συγγενείς/ γνωστούς	
Από αλλού	

Ενότητα Γ- Βαθμός Ικανοποίησης από τις παρεχόμενες Κοινωνικές Υπηρεσίες

7. Πόσο ικανοποιημένος/η είστε από τις παρεχόμενες Κοινωνικές Υπηρεσίες; (Σημειώστε με Χ)

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ

8. Αξιολογήστε βαθμολογώντας στην τελευταία στήλη τις παρακάτω προτάσεις από το 1 έως το 5 (όπου 1: Καθόλου, 2: Λίγο, 3: Μέτρια, 4: Πολύ, 5: Πάρα Πολύ).

(Παρακαλώ να απαντηθεί αυτή η ερώτηση ΜΟΝΟ εάν έχετε κάνει χρήση των κοινωνικών υπηρεσιών είτε άμεσα είτε έμμεσα π.χ. μέσω ενός συγγενή κ.τ.λ.)

Ενημέρωση	-Τον βαθμό ενημέρωσης των πολιτών για τις παρεχόμενες κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου Δράμας;	
	-Την προβολή των παρεχόμενων κοινωνικών υπηρεσιών;	
Προσβασιμότητα	-Την προσβασιμότητα στις παρεχόμενες υπηρεσίες;	
	-Την προσβασιμότητα στους χώρους παροχής υπηρεσιών για άτομα με κινητικά προβλήματα;	
	-Την ευκολία με την οποία μπορεί ο δημότης να κάνει χρήση των υπηρεσιών;	
Παρεχόμενες Υπηρεσίες	-Την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών;	
	-Την ποιότητα των υπηρεσιών των κοινωνικών λειτουργών;	
	-Την ποιότητα της παρεχόμενης βοήθειας/ ενίσχυσης;	
	-Από την εξυπηρέτηση σας όταν απευθύνεστε σε κάποια υπηρεσία του Δήμου;	
	-Από την παρεχόμενη υπηρεσία του Κέντρου Ενημέρωσης και Πρόληψης του Δήμου Δράμας;	
	-Από τη βοήθεια προς άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (Κ.Α.Π.Η.) ;	
	-Από βοήθεια προς άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (Πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι»);	
	-Από την ποιότητα των διενεργούμενων εκδηλώσεων του Κ.Α.Π.Η. Δράμας;	
	-Από την ποσότητα των διενεργούμενων εκδηλώσεων του Κ.Α.Π.Η. Δράμας;	
	-Από τη βοήθεια προς άτομα με ειδικές ανάγκες; (π.χ. Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρίες, Το Χαμόγελό Μας)	
-Από την ποιότητα των παιδικών σταθμών;		

9. Εφόσον κάνατε χρήση των κοινωνικών υπηρεσιών, τι θα θέλατε να βελτιωθεί ή να προστεθεί;

10. Κρίνετε τις παρεχόμενες κοινωνικές υπηρεσίες επαρκείς;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ

11. Πιστεύετε ότι μέσω των κοινωνικών αυτών υπηρεσιών βελτιώνεται η ποιότητα ζωής των δημοτών της πόλης; (Σημειώστε με X)

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ

12. Πιστεύετε ότι οι παρεχόμενες κοινωνικές υπηρεσίες «αγκαλιάζουν» όλες τις κοινωνικές ομάδες του Δήμου με το ίδιο ενδιαφέρον; (Σημειώστε με X)

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ

Γιατί; _____

13. Πιστεύετε ότι υπάρχουν τομείς με τους οποίους δεν ασχολείται ικανοποιητικά ο Δήμος Δράμας;

Ναι Όχι

Εάν ναι, ποιοι; _____

Ενότητα Δ- Προσδοκίες σας σχετικά με τις Κοινωνικές Υπηρεσίες

14. Πόσο ικανοποιημένοι είστε από την εξυπηρέτηση στις κοινωνικές υπηρεσίες;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ

15. Ποια από τα παρακάτω ζητήματα θα θέλατε να αναπτυχθούν / βελτιωθούν περισσότερο από τον Δήμο Δράμας; (σημειώστε με X):

-Οικονομική Ενίσχυση σε ασθενέστερες ομάδες	
-Συμβουλευτικές Ενέργειες	
-Διοργάνωση Εκδηλώσεων	
-Διοργάνωση Σεμιναρίων/ Ημερίδων	
-Προσχολική Αγωγή	
-Περιβαλλοντικά Ζητήματα	

16. Πως θα θέλατε να ενημερώνεστε για τις κοινωνικές υπηρεσίες του δήμου; (π.χ. εκδηλώσεις, δημοσιεύματα στον τοπικό τύπο κ.τ.λ.)

17. Τι θα θέλατε να προστεθεί ή να βελτιωθεί στις παρεχόμενες κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου Δράμας;

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για τον χρόνο και τον κόπο σας.